

ABONAMENTUL.

Pentru monarhie:

Pe an 18 cor. $\frac{1}{2}$ an
9 cor. $\frac{1}{4}$ 4:50 fil.

© ©

Pentru străinătate:

Pe un an 24 coroane
 $\frac{1}{2}$ an 12 cor. $\frac{1}{4}$ an
6 coroane.

Unirea

INSERTIUNI.

Un șir garmond:
odată 14 fil., a doua
oară 12 fil., a treia
oară 10 fil.

© ©

Tot ce privește foaia
să se adreseze la: Re-
dacțiunea și admini-
strațiunea „Unirea”
în Blaj.

Foaie bisericească-politică. — Apare: Marța, Joia și Sâmbăta.

Hristos se naște, măriți-L!

Pentru a putea înțelege pe deplin taina cea mare a întrupării Mântuitorului, ar trebui să ai minte dumnezească, iar pentru ca să te poți apropia de acest mister, trebuie să ai sufletul curat al păstorilor din Betlehem, cari preferă să stea departe de petrecerile lumești, numai să aibă o înțelegere cât mai curată a lucrurilor dumnezeiești. Și nu ne vom putea lăuda nici odată, că s'a înfăptuit în mijlocul neamului românesc misiunea incredințată de Tatăl cel ceresc scumpului său Fiu, care este totodată și roștul nostru pe acest pământ, până ce oamenii noștri cei de frunte, cari au pretenția, că ne conduc, nu vor arăta atâta dragoste față de învățătura Celui născut în peșteră, încât, chiar având o situație mai însemnată de cât cei trei crai dela răsărit, să socotească lucru vrednic a-I aduce lui Isus jertfă curată și prețioasă, iar nu să se așeze pe sine pe altar, așteptând ca lor să li-se aducă tămâie, aur și smirnă. Biserica ne spune astăzi: „Hristos se naște, măriți-L!” A-i aduce lui Isus laudă nu înseamnă a-I cânta numai acele cântări, cari îl preamăresc, ci înseamnă a-I face preasfânta Lui voie. Acest lucru nu-l cere dela noi numai învățătura bisericii, aceasta o cere și mintea luminată a celor ce n'au slujbă bisericească.

Clasicii sunt apostoli trimiși de Dumnezeu la popoară, ca să săvârșască opera de fericire adusă din cer de Isus Hristos. Ei nu au darul preoției, sunt însă și ei un instrument în mâna prevedinței divine. A știut Dumnezeu, că vor fi și oameni de aceia, cari nu vor da slugilor lui ascultarea cuvenită; pentru aceștia a trimis pe clasici, cari le arată adevărurile dumne-

zești în haina cea frumoasă a poeziei, care pentru ei e mai atrăgătoare. Acești clasici sunt de două feluri: creștini, cari practică și ei adevărurile mărturisite, și sunt clasici păgâni, între cari sunt foarte mulți botezați, cari, cu o superioritate magistrală, se cred scutiți de a urmă și ei calea adevărurilor cunoscute, socotind aceste lucruri marfă de export. Ca să dea o îndreptățire oare care purtării lor, scriu și lucruri potrivite cu vieța lor, însă acestea nu mai sunt opere clasice, nu mai exalează aerul curat al înălțimilor olimpice, ci sunt niște miasme aduse din atmosferele cele mai infecte. Ele nu sunt în stare să dea odihnă sufletului nostru, ci îl chinuesc și îi răpesc o doză bună de energie.

Tot ce e putere și manifestare strălucitoare a inteligenței ne îndeamnă astăzi să mergem și să ne umplem sufletul de aerul cel curat al peșterii din Betlehem. Dacă noi Românii am ascultă de aceste glasuri, vieța noastră ar fi cu totul alta, s'ar împlini și cu neamul nostru istoria frumoasă spusă de sfântul Pavel în scrisoarea, cu care îndemnă din tot sufletul pe cei din neamul său ca să primească cu toată inima legea lui Hristos, doar sfintii prin credință au biruit împărății, au lucrat dreptate, au dobândit făgăduințele tericirii (Evrei 11, 33). Am avea atunci un fundament mai solid de cât ori ce granit, pe care nu ni-l'ar putea răsturnă nici cel mai puternic vânt. Ar fi atunci o activitate plină de roade în sânul neamului, și cei ce fac naționalism de tarabă sau de interes, ar trebui să dispară cu deșăvârșire din locul, pe care cu atâta nevrednicie îl ocupă. Până nu vom

urmă cu îndârjire calea arătată de Cel născut în peșteră, zădarnică e toată lupta noastră politică și culturală!

Cei unși, spre a îndrumă neamul spre această cale, suntem noi preoții Sarcina e foarte grea, și mulți suntem, cari nu ne dăm seama de însemnătatea ei. Ne plângem, că nu avem cu ce trăi, și în sarcina traiului greu punem lenevirea noastră, uitându-ne de un lucru: dacă nu Dumnezeu, ci un judecător omenesc, care mai închide ochii, ar socoti tot ce primim din parohie, în afară de stole, și ar măsura aceasta cu isprava, ce o facem, ar trebui să ne condamne la o restituire foarte mare, dându-ne tot odată răsplata celor ce se îmbogățesc din lucrul altuia, fără de a avea la acesta vreun drept. Sunt și între noi mulți, pentru cari adevărurile legii lui Isus sunt lucruri de export. Credem, că numai credincioșii noștri sunt datori să se spovedească mai înainte de a se cuminecă, împărtașania și rugăciunea sunt lucruri, pe cari le îmblătim în predici, recomandându-le altora. Știm să vorbim foarte frumos despre îngrijirea sufletului altora, iar pe al nostru îl neglijăm cu totul. Chiar și acum la Crăciun, sărbătoarea care îndreptățește tagma preoțească, vor fi mulți, cari nu-și dau seama de nebunia lor, că primesc pe Isus în casa sufletului, pentru ca să le fie spre judecată și osândă.

Dacă între noi sunt astfel de oameni, cari nu prețuiesc lucrurile sfinte după vrednicie, să nu ne mirăm, că avem astfel de oameni între laici. Să nu ne mirăm atunci, că se găsesc oameni crescuți cu ajutorul bisericii, cari își bat joc de binefăcătoarea lor. Să nu ne mirăm nimic, când vedem, că nu mai puțin, dar chiar copiii preoților și ai protopopilor sunt dușmanii sfintei

și neprihănitei noastre credințe, arătând prin aceasta vieța din casa părintească.

Oamenii plini de credință dau lui Dumnezeu ceea ce i-se cade și neamului tot așa. Vorbele rostite de P. S. S. episcopul Hossu în delegațiuni sunt izvorite din o adâncă convingere religioasă, care nu se uită în stânga și în dreapta, ci merge înainte pe calea cea dreaptă. Deși nu li-s'a dat acestor vorbe strălucite convenite atențiune, laicii noștri așteaptă cu tot dreptul, ca în totdeauna să rostească preoții vorbe atât de luminoase. Să nu-și uite însă nici ei un lucru: dacă slujitorii lui Dumnezeu își fac datoria față de națiune, se cade și sunt datori și slujitorii națiunii, aceia, cari fac pe cârmuitorii neamului, să-și împlinească datoria față de Dumnezeu, să nu mai fie pentru ei biserica numai o temă frumoasă pentru anumite ocaziuni, iar pentru vieța lor să nu aibă alt rost biserica și slujitorii ei, decât acela de a le sta într'ajutor, într'un chip ori altul. Să între adânc în inima lor adevărul legii lui Hristos, căci altfel va fi o rătăcire toată vieța noastră, și vom fi asemenea aceluia, care învață din propria lui pățanie, după ce și-a cheltuit o bună doză de energie, care pagubă la națiunile mici, e foarte mult simțită. Și tot acolo

vom ajunge, de unde nu ar fi trebuit să ne despărțim nici odată: la calea arătată de Isus Hristos.

Dare-ar bunul Dumnezeu, ca la Crăciunul acestui an, să ne dăm seama toți povățuitorii poporului român, că numai Cel născut în peșteră e în stare să ne dea o îndrumare sănătoasă. De aceea să ascultăm cu toții glasul bisericii:

Hristos se naște, măriți-L!

Dr. Ioan Bălan.

Pace. Nici când nu s'a rostit atât de mult și cu atâta stăruință acest cuvânt magnetic ca în zilele aceste ale marelui sărbători a Păcii. Și totuși lumea românească e sceptică, aproape indiferentă în fața evenimentelor, ce trebuie să urmeze după îndelungatele tratative ale comitetului național cu contele Tisza. Pare, că nu ne vine să credem, că se poate să se coboare și asupra unui popor cum suntem noi pacea binefăcătoare. De atâta amar de vreme, de când așteptăm zădarnic o pacinică viețuire pe fața pământului, într'u atâta ne-am obicinuit cu toate nevoile unei istorii îndelungate și crude, încât nu ne mai vine a crede, că totuși va fi pace. Mai ales, că vedem cum opinia publică unguerească în fața svonurilor tot mai hotărâte a unei împăcări româno-ungurești își îmbracă iar zalele și declară războiul urei de rassa pe toate terenele împotriva noastră.

Pentru „Românul“. Domnii teologi dela Sibiu publică în un număr mai proaspăt niște extrase din „Neamul românesc“ al Domnului N. Iorga, ca răspuns la o „somație“ făcută DD. Lor de DD. Cernăianu și Pău-

nescu. Nu ne amestecăm în acest lucru, facă-și-l cum le place. Așteptăm însă să nu ne amestece nici dâșii pe noi. E vorba adecă despre Cernăianu, că ar fi trecut la biserica unită. Ce i-a spus acest domn la Văleni domnului Iorga, și privește pe amândoi. Dar un lucru mai pe sus de orice îndoială: Dl. C. Cernăianu nu a trecut nici odată la sfânta unire. Dacă a avut simpatii față de această biserică, nu însemnează că a și trecut în sinul ei. Nu s'a făcut nici catolic nici de ritul latin. Ne am adresat la competente, și ni s'au dat cele mai categorice desmintiri despre trecere a numelui teolog la catolicism. Rugăm pe domnii dela foaia partidului național să publice aceasta notiță. O declarație în felul celei publicate în nrul dela 31 Dec. 1913 nu putea avea loc la nici un caz în o foaie națională, de ar fi fost ea iscălită nu de persoanele de acolo, ci de ar fi scris-o chiar dl. Iorga pentru „Românul“. Că d-sa nu are timp să discute chestiuni religioase, nu avem nimic de zis, cerem însă să li dea pace lui „filioque“, căci o singură dogmă a bisericii are o valoare așa de mare, încât oricine și-ar face haz de ea, atinge foarte neplăcut pe cei ce o profesază.

De altfel, pentru chestiunile religioase, este loc de ajuns în gazetele și revistele bisericesti, mai cu seamă pentru polemici.

Redacția „Unirii“.

Biserica baptistă română în America. Sub acest titlu numărul din urmă al ziarului „Românul“ („The Roumanian“) din Cleveland, publică un dureros adevăr, asupra căruia atragem atențiunea celor chemați a se îngriji de starea sufletească a credincioșilor noștri, cari au trecut în America.

Extragem și subliniem câteva pasaje.

„Nu misionarii baptiști au umblat să prindă sufletele române, ci românul flămând

FOIȚA.

Recetind „Quo Vadis“...

De: Al. Ciura.

Am recetit, zilele aceste — nu știu pentru a câta oră — etern frumosul roman al lui Sienkiewicz. Și-am avut deliciu rar, de a mă încanta tot mai mult de aceste pagini, cu fiecare lectură nouă.

Câte opere se pot mândri, cu acest triumf adevărat?

Dacă-mi dau seama, de toate cărțile, pe cari le-am citit mai ales pe băncile școlii, îmi aduc aminte, că toată lectura mea anterioară nu era decât o serie neîntreruptă de admirație, mai mult sau mai puțin deplină. Dar când am recetit mai pe urmă, cu alți ochi, multe din paginile admirate pe vremuri, am rămas, de multeori, așa de amăgit, încât n'am mai îndrăsnit să încerc același lucru, cu multe din lecturile atât de simpatice odinioară.

Cine știe!

Poate nu sunt de vină numai lecturile. Omul se schimbă; dispoziția sufletească nu mai e aceeași; lectura de mai târziu îți dă alte pretenții și — sub acest raport — multe din lucrările de mai înainte, multe draguțe figurine de ceară se topesc încet-încet, se banalizează...

E, de bună seamă o mare distanță, dela figurinele de ceară și ipsos, până la celea de bronz și marmură, cari pot să îndure urgia distrugătoare a vremii, chiar și după veacuri...

*

„Quo vadis“ e desigur, printre operele din urmă.

Sculptată, de măiestru, în marmură de Carara, aceasta operă va trăi și după veacuri, ca o apoteosă a creștinismului, ce-și poartă întâiele biruinți asupra Romei Cesarilor, în declin.

Personajele acestui roman, vor trăi și atunci când autorul lor va fi trecut de mult pragul acestei vieți pământene. Ei vor trăi, prin duhul de viață, ce autorul a știut să li-l dea. E suflarea unui autor de geniu, asupra unei epoci, fără păreche de frumoasă în istoria civilizației umane.

Doă curente potrivnice se întâlnesc și se măsoară: curentul *materialist*, ce avea la îndemână toată puterea și toate voluptățile unei împărății ajunse la apogeu — și curentul *idealist*, propovăduit de blândul proroc Galilean, în care se spunea, că viața aceasta nu este numai pentru plăcerile joșnice ale trupului, și că oamenii au o menire mai înaltă, spre casa Tatălui din ceruri, unde sunt multe lăcașe...

Nero, care în desfrâul atotputerniciei sale imperiale, se ținea deadreptul în rândul zeilor, e sintetizarea cea mai răușită a

omului, care nu mai recunoaște decât deslănțuirea poftelor celor mai brutale.

Cei din jurul lui, nu îndrăsniau să i-se opună, căci cea mai mică rezistență i-ar fi costat viața. Și așa trăiau cu toții, abrutizați și cinici, călcând în picioare glasul slăbit al conștiinței, ce abia îndrăsnia să se mai ridice și el, în mijlocul atâtor orgii.

Singur Petronius, arbitru elegant, se revoltă, cu inteligența lui superioară, împotriva acestor lichele, cari se târau la picioarele acestui monstru încoronat. El vedea bine, că viața, așa cum se desfășura înaintea ochilor lui, nu avea nici un rost, de aceea și-o și curmă cu un gest elegant, alături de credincioasa lui Eunice. Acest suflet înălțat, înțelegând prea bine nonsensul vieții în care trăia n'a avut destulă putere de a se ridica în slavă căci filosofia lui Epicur, îi ciuntase aripile de lipsă. Și așa trebuie să cadă și el, în fața noului suflu de viață, ce pornește din Răsărit, cu toate că ne e așa de simpatice și-l aflăm vrednic de o soartă mai bună.

*

Vinicius, curtezan și el al curții imperiale, se îndrăgește de Ligia, fără să contempleze în acest amor mai mult, decât o satisfacere a voluptății lui.

Cum însă dragostea lui e întâmpinată cu răceală din partea virtuozului Ligia — care era creștină — el se pasionează tot mai mult, și încetul cu încetul, pe aripile

de hrană sufletească, a mers la biserică lor. S'au dus unii pe la cele ungurești, pe la cele germane, pe la cele englezești.

Când numărul mereu crescând al românilor, ce vizitau adunările baptiste, a atras atenția predicătorilor baptiști, atunci s'a hotărât înființarea de adunări și misiuni române.

Așa s'a născut acest curent nou religios, fiind dela început o necesitate, și de aceea înfloreste meru, fiind din ce în ce o și mai mare necesitate.

Ete astăzi o organizare română baptistă, ce lasă cu mult în urmă pe celelalte organizări religioase ale noastre.

Există de prezent 6 misionari, cari conduc 6 comunități bine organizate. Unii din ei au pe lângă biserică principală și filiale în orașele învecinate.

După ce se însirue organizarea baptiștilor, articolul încheie, cu următoarea concluzie justă:

Hannibal ante portas! (Hanibal la poarta cetății) strigau romanii în lupta de la Caneva și au fost învinși.

„Ne mânâncă pocăiții“ strigă preoții noștri, iar mâinile le țin în sân, vor fi învinși.

Ce vor ajunge cu vântăturile și plângerile lor?

Vor atrage numai atenția tuturor asupra baptiștilor, iar numărul celor converșiți va crește.

De ce înfloreste baptismul între români? Din trei motive:

1. Fiindcă umple un gol mare, simțit în inima României.

2. Fiindcă preoții noștri prin purtarea lor gonesc pe camenii din biserică străbună.

3. Fiindcă predicatorii baptiști sunt oameni întregi, cinstiți, lucrători, neubitori de arginți și cu totul supuși scopului ce reprezintă.

Pentru cultura neamului.

— Gândiri de sărbători. —

Suntem în preajma marelui praznic al nașterii Mântuitorului. Duhul păcii și al iubirii de aproapele se sălășluiește în toți creștinii. Părinții se gândesc cu ce să-și surprindă copilașii; soții în familie, tovarăși și prieteni, toți deopotrivă își fac urări de bine, își renouesc prin daruri prieteniile. Stăpânii îi cinstesc pe slujitorii cei buni. Un fel de egalitate dăinuiește între creștini în aceste sărbători de reculegere. — E frumos și înălțător acest obicei; e bine să se perpetueze și să stărneasce sentimente de caritate în toți românii.

Pătura țărănească la noi românii cultivă în mare măsură aceasta virtute. Toți săracii și cerșitorii satelor noastre la sărbătoarea crăciunului se satură, întimpină milă și îndurare la toată casa. — Femeia română dela țară în aceste zile își deschide jigățele și împarte pomeană la toți cei ce vin. Această dărnicie este nota cea mai aleasă a sufletului poporului nostru. Și e bine, ca și clasa intelectualilor să hărăzească cu prisosință aceasta însușire sufletească.

Sunt sigur că se cheltuiește mult în familiile cărturarilor noștri pentru daruri de crăciun. Vor fi fără îndoială multe inimi bune între domni noștri, cari ușurează în aceste zile mari amarul celor în nevoi. — Mulți însă își cinstesc pe cei mai de aproape ai lor cu câte nimicuri în sine fără valoare, dar costisitoare.

Ce bine ar fi, dacă și în acest obicei am fi mai practici; dacă pe

băieți și alți membri ai familiei i-am gratifică în loc de bibeluri și articoli de bazar cu opere literare de prima valoare.

La Francezi și alte neamuri înaintate cu săptămâni înainte de sărbătoarea nașterii revistele au o rubrică permanentă, în care scriitorii de valoare prezentă repertoriul cărților potrivite pentru daruri de crăciun. — Iată un obicei, care pe lângă alimentarea sentimentelor dragostii și a prieteniei, contribuie la răspândirea gustului de citire și la împrietinirea cu literatura. Slavă Domnului! Literatura românească astăzi se poate mândri cu o serie întreagă de scriitori, acărora opere ar fi un titlu de cinste pentru fiecare casă românească.

Și cu toate acestea sunt foarte puține familiile noastre domnești, în acărora saloane să dăm de opere românești legate cu gust. — Vei găsi cu siguranță pe mesele și etagerile din casele chiar a multor preoți români pe Jokai, Mikszát, Göthe și Schiller, romanele lui Bollanden, nu te vei întâlni însă cu Coșbuc al nostru, nu cu Sandu Aldea, Sadoveanu, ba nici chiar cu Goga, Agârbicean ori Ciura.

Ar fi vremea să ne primenim și noi în obiceiuri în sens românesc. — Să dăm în mâna celor mai de aproape ai noștri în locul cadourilor fără preț: cărți de literatură românească; să-i gratificăm abonându-le câte o revistă românească, care se prezintă în condiții de a putea mulțumi gusturi cât de alese.

În chipul acesta vom contribui la deșteptarea conștiinței naționale, la

dragostii din ce în ce mai curate înțelege că relația îndrăgostiților are un fond neasemănat mai profund și mai cast, decât acela al voluptății nude.

Ridicat odată, din vederile atât de strâmte și murdare ale lumii în care trăia, Vinicius trece printr-o prefacere radicală, apropiindu-se și el de învățămintele creștinilor ascunși în catacombe.

Sufletul lui prinsese aripi și nu mai putea să zăbovească mult în cercul strimt, al vieții lui de până acum.

Și în vreme ce destrăbălarea cesarismului își ține celea din urmă orgii, în vreme ce Poppea îl înșală pe Nero și Chilon ajunge prin vicieșug în șirul favoriților Cesarului — Apostolul Petru aduna pe creștini în încăperile subpământene, vorbindu-le de Hristos, de iubirea de aproapele și de viața de apoi.

Rugăciunile și imnurile lor răsună, ca un cântec în surdină, în coridoarele catacombelor, dar el avea să răzbată în curând deasupra coroanelor de aur și a tronurilor de fildeș, înfigând crucea biruitoare, deasupra uriașelor ruine, ce acoperiau, cea mai puternică împărăție a lumii.

Imnurile aceste mulcome și sante aveau să se preschimbe în curând într'un țipet de biruință, vestind lumii Evanghelia lui Hristos cel ristignit și întemeierea unei împărății universale, care nu e din lumea

aceasta. Creștinii au fost aruncați înaintea fiarelor sălbatice; au fost unși cu rășină și aprinși ca niște torțe vii, dar *tăria credinței* lor a dovedit, că nu este pe lume o putere mai mare, ca aceea a credinței, care singură e capabilă să săvârșească minuni.

Sângele lor a fost adevărată sămânță, aducând roade imbelșugate și preschimbând cu totul fața lumii, pentru o altă viață, cu altă menire și alt ideal.

Târziu, după ce toate aceste figuri înălțătoare trec pe dinaintea ochilor noștri, Apostolul Petru, preocupat de soarta sufletească, a credincioșilor de aiurea, rămași fără povățuitor, trece pe Via Appia, ca să părăsească Roma.

Atunci îi apare deodată, Mântuitorul, și trece alături de el, fără să-l învrednicească de o vorbă. Petru se oprește uimit, se prosternă în fața Lui, întrebându-L: „Quo Vadis Domine?“ Mântuitorul l'a primit liniștit și i-a zis apoi: „Vado crucifigit pro te“.

Atunci a înțeles sf. Petru, că misiunea lui pământeană era încheiată, și că un mai era de lipsă, să se îngrijească de soarta credincioșilor, cari rămăneau sub ocrotirea dumnezeiescului învățator.

S'a reîntors în Roma și a fost ristignit și el, cu capul în jos, ca să nu se asemene nici în aceasta cu Fiul Omului.

Recitind aceste pagini minunate, fără voie și-se impune întrebarea: pentru ce această operă a plăcut atât de mult? Pentru ce a pătruns atât de adânc în inimile cititorilor, inspirând atâtea alte opere de artă, în pictură, în muzică și în literatură, până chiar și la filmul cinematografic?

Pentru ce acest entuziasm pentru zilele prime ale epocii creștine? Pentru ce autorii cei mai celebri nu redau astăzi pulsațiunile atât de vii ale lumii moderne, ci se concentrează cu toții spre trecut, îmbrăcând haina de: laudator temporis acti.

În urma urmei, tot ce a spus Sienkiewicz în acest roman splendid, se poate ceti, aproape textual, în paginile istoricului Svetonius!

Cu toată apariția ei paradoxală, chestia se esplică ușor:

Vremea de azi, cu toate progresele ce a realizat pe multe terene, a neglijat aproape cu totul, cea mai însemnată parte a vieții noastre: *sufletul*. Și cu toată civilizația veacului al douăzecilea, suntem nevoiți a privi de atâteaori în urmă, căci acolo e îngropat un tezaur neprețuit, pe care azi îl întrezirim din ce în ce mai rar: *credința*.

De aceea autorii de geniu vor afla totdeauna motive de inspirație în veacurile de aur ale începutului creștinismului, și noi, filii șceptici ai veacului ultra-modern, ne vom edifica sufletește retrăind aceste vremi de fericită pomenire.

unitatea de vederi, la păstrarea frumuseții graiului românesc.

Mai ales damele noastre sunt foarte străine de mișcarea noastră literară. Când le faci obiecțiunea, de ce nu cetesc românește, răspund cu un fel de uimire compătimitoare, că ce să cetească în românește.

Aici e rândul domnilor noștri. Să le dovedească, că avem ce ceti în românește, și încă pe ales.

*

Ne plângem de analfabetismul poporului nostru. În schimb oare ce facem pentru combaterea lui? Foarte puțin. Ici colea se mai găesc preoți și învățători cu tragere de inimă, cari îi adună pe țărani și îi învață scrisul și cetitul. — Avem sate fără număr, unde băntuie întunerecul. Nu se pomenește o gazetă românească de unde să știe și dânșii ce se întâmplă în lume.

Gazetele pentru popor sunt apostolii cei mai credincioși ai culturii neamului nostru. — Țăranul care cetește »Libertatea« ori »Foaia poporului« ori »Poporul român«, e stăpân pe sine și conștiu de neamul său.

Vrem să dispară întunerecul din mijlocul poporului nostru. Să-i dăm gazete scrise pe înțelesul tuturor. Din cuprinsul lor se va îndemna să cetească și alte cărți și se va deșteptă.

Suntem o mulțime de cărturari, resfirați, în atâtea părți. Aproape toți suntem dela sate; ori avem legături de înrudire cu românii noștri dela sate. — Ce ne împiedecă să abonăm câte 2—3 gazete poporele pe seama țăranilor știutori de carte, dar săraci, din satele de unde suntem. Acestea daruri de sărbători în sine puțin costisitoare vor face începutul deștepării țăranului nostru.

Subsemnatul în anul trecut am plătit trei abonamente pentru: »Libertatea«, »Foaia poporului« și »Poporul român«, pe seama alor trei țărani recomandați de preotul locului.

Resultatul e uimitor: Cei trei cetitori întrunesc în Dumineci și serbători la casele lor pe toți vecinii și cetind împreună stărnesc interes pentru carte și dragoste pentru tot ce e bun și adevărat. În epoca școlii lui Apponyi, fiecare din acești trei cetitori e un dascăl român, un apostol al graiului nostru strămoșesc.

Pentru anul ce ne așteaptă voi plăti cinci abonamente. Vivant sequentes!

Prof. G. Precup.

Scrisoare din Budapesta.

— *Culori de iarnă.* — *Oglinda unei nopți... în cadavre.* — *Mizeria în marele oraș.* — *Tinerimea noastră în furnicarul de capitală.* — *Societatea academică „Petru Maior“ și noile ei porniri.* —

Iarna, încruntata crăiasă cu răsuflete de ger, împrumută și acestui babilon modern culori caracteristice. Iată e spre seară... Soarele coboară grăbit înspre dealurile Budei,

palid și obosit, ca un muncitor, care s'a zolit ziua toată în vuetul și fumăria unei mari fabrici de mașini. Valurile reci ale Dunării îi prind celea din urmă scipiri și le resfrâng în joc de fantastice ghirlande. Vântul tăios a făcut să rămână malurile aproape pustii; numai uriașele palate își înalță îngâmfarea și greutatea spre ceriul plumburiu, ca nește heloți, nepăsători de vremi și de schimbări. Departe, peste arcurile svelte ale podului Elisabeta, se profilează, mistic și umbros, Castelul regal. Seara, care se revărsă grăbită, nu i-a mai lăsat decât conturele, scrise pe ceriul galben-roșietic al asfințitului. Pare o veche cetate de cavaleri, cu turnuri ascuțite și cupole îndrăznețe, pe care o vrăjește în fiecare noapte o zină romantioasă lângă bătrânul Danubiu, să amintească poate, celor cu urechi pentru glasul trecutului, vremile de frământări și de războaie, scurse aici în cele adâncuri de secol.

În sfârșit, întunerecul nopții ar cobori bucuros, cu toate oștile sale, din codrii de peste »Gellért«, dar aci puterea lui e un nimic; se apasă un buton undeva și mii de lumini inundă cheiurile și străzile, tot atâția luceferi legați de humă, cari nici nu apun, nici nu clipeșc din ochi, ori cât ar fi de mare gerul. Toată Budapesta e o nelncipuită bogăție de lumină, cu mii de nuanse, după bogăția gazului, puterea curentului electric, sau culoarea diferitelor felinare și lămpi.

...Gerul dela Dunăre, mai pronunțat pentru curentii de aer, te silește și pe tine, biet lateiner cu paltonul cam subțire, să-ți curmi avânturile de zugrav fantastic acolo pe mal unde ar fi perspectiva mai largă, și apuci, cu gulerul ridicat, pe străzile pline de sgomot, de prăvălii bogate și scumpe, spre adâncurile neodihnitului oraș, unde vântul nu mai suflă și benzina automobilelor topește zăpada.

Firește în strălucirea largilor bulevarde, ceea ce se tîmbie ochiului mai cu stăruință sunt.. toaletele superbelor cucoane. Mici pălării — ori cum să le zic acum iarna? — cu podabe de paseri rare, aripi, ori pene drăguț combinate, scumpe blăni, cari abia le îngăduie obrăjilor să se mai vadă, grele manșoane cu trandafiri proaspeți de prin florării, ghete mici și discrete, pe cari abia se lasă grațioasa lor stăpână; — arătări fără de cari nici nu s'ar putea închipui o capitală ce se respectă. Să mai pomeneșc jobenele bogăților, automobilele cari trec în goană spre teatre, juvaerele bancherilor hrăniți și groși în ceafă, ori ferestrele pline de chemătoare lumină ale luxoașelor cafenele (în toată Europa e vestită Budapesta pentru cafenelele sale), sau portalurile încăpătoarelor cinematografe dela colțuri? Nu. Ar fi ispitit cineva să creadă, ca acest mare lăcaș e numai al petrecerilor. Dar, oh, nu e!

Uitați, colo sub zid, hamali cu obrajii degerați și cu ghetele stricate, în ușa bisericilor, bătrâne gârbovite, înțolite într'un morman de zdrețe, tot atât de sărace și de părăsite ca și porumbelii, cari se sgulesc pe grățiile ferestrelor. Mai departe școlari sărăcuți, cari sgribură în hăinuțele lor de vară, eșind din modernele școli ale orașului; vizitii încălzindu-și degetele la gură și bieți cai numai oase, dând din cap fără astâmpăr, de ger și de foame.

Colo, un mare edificiu, cu inscripție latinească pe creștet: »...literis et artibus«.

E biblioteca universității. Ora opt, când se sună închiderea. Ies pe rând, grăbiți, slujitorii literelor și ai artelor. Ies, și vai cât de dureros o fac aceasta unii. Cei mai mulți. În sala de lectură sunt cărți și căldură, e bine acolo, căci afară e ger. Iar acasă nu sunt cărbuni, nici lemne, nici mâncare de cină... Ies băeții, adunându-și paltoanele pe lângă trup și se resfiră pe străzi îndepărtate și întunecoase. Unii cu nădejdea vacanței în suflet, când căldura și dragostea casei părintești le va mai înviora inimile. Iar alții fără părinți și fără bani de drum, se uită 'n gol și se pierd în babilonia orașului, cu capetele plecate, cu cărțile strânse subsuoară...

Dau și eu zece bani, ultimii bani în luna asta, pe câteva castane coapte la baba din colț, și bucuros de cina ieftină, mă amestec între tovarășii de învățătură și o iau spre cvartirul rece din cercul al optălea.

*

Un prietin al meu, doctorand la medicină, m-a întâlnit în fața universității și m-a luat cu dânșul la ora de medicină judiciară. Se înțelege am primit cu bucurie și ne-am dus.

Pe Calea Üllői la vale, față 'n față cu clinica chirurgului Dollinger, este o zidire sură și puțin prietinoasă: institutul profesorului Ajtai. Cetisem adeseori despre acest institut și știam ce mă așteaptă. Mă pregătise chiar și colegul meu. Dar totuș, impresiile câștigate aici, vreme de un ceas, mă urmăresc și acum. Și simt, că mă vor urmări multă vreme. Să vedeți și DVoastră, stimați cetitori.

Intrăm în o sală mare, aproape tot atât de sură, ca și întreg edificiul. La întâia vedere, lungi mese cu colțurile rotunde. Și pe aceste mese cu alcătuire specială, vre-o cincsprezece cadavre proaspete. Bărbați, femei, copii, de-avalma. Și, firește, sânge încheșat, oase, membre de trupuri sfărâmate. O grozavă hecatombă de corpuri omenești.

Sala se umple în curând de tineri mediciști. Apoi intră un asistent în reglementara haină albă. Și slugi de-ale institutului, cu mâneșile sumese.

Se face liniște. Doctoranzii își ocupă locurile, deprinși cu d-al de astea. Asistentul începe lecția.

— Domnilor colegi! În fața noastră avem tragedia unei nopți din viața capitalei. Dumneavoastră știți; cadavrele de aici sunt ale celor, cari în noaptea trecută și-au pus capăt zilelor, ori soarta le-a curmat fără voie firul vieții. Salvarea ori poliția — instituții ale viilor — ne-au pus nouă la dispoziție aceste urme ale unor vieți omenești, să ne facem și noi datoria. Această datorie noi ne-o facem ca medici-legiști; constatăm cauza și trebuie să figurăm ca mărturii legale pe baza științei noastre. Deci, începem...

Scurtele cuvinte reci ale asistentului, de sigur altfel au pătruns la inima mea, decât la ale viitorilor doctori. Eu filozoftărul, am înghețat par'că în colțul meu. Și abia dacă cu ochii am putut urmări pe asistent și pe elevi, cum treceau dela cadavru la cadavru.

Tot prietinel meu m'a lămurit mai de aproape. Iată, aici un vizitiu, (numele și etatea erau puse pe o bucată de pânză, legată de picior), care ducea aseară cărbuni cu carul pe strada cutare. A venit tramvaiul;

carambol; omul a căzut ca capul pe pardoseală. Fracțiunea osului frontal. Crerii striviți. Moarte momentană. Familia, locul de origine, încă nu se știu. Pe noi medicii nici nu ne privește.

Mai departe. Ici, o bonă, pescuită din Dunăre, lângă podul Margareta. Pe mal a găsit poliția o umbrelă și un ritalic. Într'insul un bilețel: Frida Gärtner. Atât.

Colo, un tânăr cu palmile aspre: tâmplă dreaptă sfărâmată. Moarte prin glonț. Apoi o femeie bătrână, uscată. Moartă în spitalul poliției. Tuberculosă, stadiul III. Nemăncare, mizerie.

Un trupșor de copil, aflat expus pe un maidan în cartierul IX. Mort la cinci ore după naștere. Urme de sugrumare. Inimă întregă, normală.

...Și altele a vrut să-mi mai arete prietinel meu, doctorul, dar nu l-am mai putut urma. Ci mi-am luat pălăria și paltonul și am ieșit în aerul reavân de afară.

Și de atunci mă tot urmărește grozava oglindă reală de viața dintr'o noapte a capitalei.

*

Acest oraș cu mii de artere zvâcnitoare, are îngrămadite într'ansul multe străluciri, multe comori, dar în aceeași vreme și cea mai neagră mizerie. Budapesta are un cartier al V-lea, numit al „börzianerilor“, vorbind în jargonul local. Aici tot a doua casă e o bancă și aproape toate firmele sunt ale caselor de schimb și de negoț. În acest cartier sunt celea mai grele și mai masive palate. Pe la porți stau lachei în livrele scumpe și automobilele nu mai înceată din pufnit. Locuitorii sunt aproape toți oameni hrăniți, înfășurați în lanțuri de aur. E lumea bancherilor. Să zicem: lumea fericitorilor. Firește tot cam din cei cari își scriu numele mai mult cu stein și cu berger în coadă.

Dar are Budapesta și alte cartiere: vre-o opt încă. Și, cine vrea să cunoască bine orașul și are curaj, infunde-se în vre-o după masă prin hudițele întortochiate ale cercului al IX-lea de pildă. O plimbare de un ceas îi va strânge sufletul. De milă, de durere, sau Dumnezeu știe de ce? Poate de mirare, văzând în câtă lipsă și mizerie poate să viețuească speța umană. Eu m-am rătăcit odată prin un colț depărtat al Budei. Și am văzut acolo locuințe în pământ, în gropi de gunoier, în cari erau înmormântate par'că de vii zeci și sute de familii.

Am văzut femei lihnite de foame și copii goi, cari te urmau tânguitori străzi întregi, cerșindu-ți un netrebnic de crețar.

O statistică asupra ravagiilor mizeriei ar putea să facă medicii și oamenii legistului Ajtai, pomenit mai sus, dacă nu ar fi dănații numai medicii și numai legiști.

Un singur moment caracteristic în această privință, din viața marelui oraș. — E ștint, că cel mai mare contingent de flămânzi și de mizeri în viața unui oraș îl dau muncitorii. Trecând în fiecare zi pe o stradă la o oră de instrucție, am văzut totdeauna adunându-se în fața unei case sute de muncitori. Unii veneau, alții plecau. Toți triști și abătuți. Desperați chiar. I-am auzit adese tânguindu-se, alteori înjurând, ori chiar adunându-și palmele pumn și amenințând. Foarte des întrevieni poliția. Cumpliiți poziționați cu săbii late și revolvere grele.

Odată m'am lăsat și eu târât de mul-

țime. Doream să știu noima întâmplărilor d'acolo. Eră o cusă a organizațiilor muncitorești. un birou unde se mijlocește munca, se anunță muncitorii și se oferă de lucru.

O mare tabelă neagră eră în antreu, pe care stă scris cu cretă roșie, câți muncitori cer de lucru și câți pot afla aplicare, pe teritoriul capitalei. Firește, în marea aglomerație nu putea să se apropie nime de scrisoare, de aceea s'a ridicat un muncitor bătrân pe-o bancă și a cetit, cu glas tare, tremurător:

Organizația muncitorilor.

Secția biroului de mijlocire.

Pe ziua de atâta Decembrie.

S'au anunțat: să între în lucru	Să aplice muncitori
lemnari, bărdași 372	24
dulgheri, 192	9.
măsari, 943	15.
la mobile, în fabrică, 2130	3.
sculptură în lemn, 612	—
sculptură în aramă, 511	1.
turnătorie de fier	8.
croitori, 420	98.
păpucari p atelier, 317	3.
păpucari p. fabrică, 530	14.

.... Mulțimea ascultă încordată. Apoi la poziția a doua, murmură cu desnađejde, ori răcnea amenințător. Așa că dela o vreme n'a mai putut ceti bătrânul. Glasul i-s'a înecat în strigăte.

— Lucru! lucru! Să ne dea de lucru! Vrem să muncim!

— Suntem flămânzi! Suntem peritori de foame!

— Lucru să ne dea! Murim de foame!

Câte un glas mai răsună izbucnea: Jos leneșii și Imbuibații!

— Noi vrem să muncim și n'avem unde! Apoi tumultul se făcea uragan. Se auzeau plâsete de femei și strigăte de socialiști, cari injurau guvernul, orașul, țara, popii, toată lumea.

În clipa extremă se auzea duduie de copite și sosea ceata de poliști călări. Și până se restabileă ordinea, răsuna înjurături și lovituri cu latul sabiei. Dar ordine se făcea.... până în altă zi, sau până în altă săptămână.

Căci mizeria e o părțică organică din viața unui oraș mare, unde bucuriile și petrecerile sunt o partea monedei, iar miseria și lipsa cealaltă față. Să-i zicem doar' un fel de Impăratu-Galben modern, care c'un ochiu rade, cu altul plânge.

*

Tinerimea noastră, când intră pentru întâia dată în acest furnicar, are multe clipe de ulială și de teamă neînțeleasă. Veșnicul nor de fum, care plutește deasupra Pestei, se lasă ca plumbul par'că și asupra sufletului tău de copil al văilor Ardealului Simți, că te îneci la tot pasul, în ziua cea dintâi de petrecere aici. Iată, eu când m'a adus trenul printre tabăra de fabrici și uzine dela Kőbánya și m'a lăsat la gara de Est, în lărmălaia de locomotive și de oameni, de hamali obraznici și șireți, în loc că caut poarta de ieșire în oraș, m'am îndreptat foarte hotărît, spre cassa cu bilete, ca să apuc proximal tren spre lărgimea și lumina scumpului Ardeal. Și dacă un prietin, care tocmai sosea să mă întâmpine, nu mă lua

de braț să mă ducă la tramvaiu, nu intram în gâtjelel uriașului sfinx viu.

Cu vremea însă te deprinzi.

În celea dintâi săptămâni ți-e groază de tot tramvaiul și nu cunoști decât două-trei străzi. Abia te ști duce dela locuință până la universitate și până la lăptăria unde iai dejunul. Apoi te avâți până la Dunăre, ca să urci citadela de pe Gellért, din înălțimea căreia poți cuprinde întreg orașul. Îți marchezi puncte de orientare și capeți tot mai mult curaj, când te vezi deasupra mării de palate, dintre cari celea dela margini sprijinesc par'că însuși văzduhul pe umerele lor.

Pe urmă, când scapi de balicie și indexul ți-se mai roade de semestre și de multă frecare pe la cea questură, atunci Pesta nu te mai înspăimântă, ci te simți liniștit, știind, că ești un călător de departe, oploșit aici pe un cârd de vreme, ca să iei învățături dela școlile înalte și dela miile de fețe ale vieții atât de intense aici.

*

Societatea de lectură a studenților români dela universitatea și școlile superioare ale Budapestei, credincioasă bunelor tradiții vechi, se nizuiește tot mai mult să fie un cuibușor cald și primitor, pentru atâta tinerime, care vine aici după învățatură mai înaltă.

„Petru Maior“, cu localurile sale, ține să fie un local plăcut, o fărâmă din satul sau orașul natal al fiecărui student român, încât să simtă, că atunci când pleacă spre societate, par'că ar merge pe-un ceas două, într'adevăr — acasă. Asta e cea dintâi și cea mai duiosă, mai îndreptățită țintă a societății „Petru Maior“.

Mult-puțin, „Petru Maior“ a răspuns totdeauna acestei nobile chemări ale sale. Nu numai atât: ci în viața sa de peste 50 de ani, societatea noastră a atins uneori chiar culmile datoriei împlinite. Geloasă de chemarea și numele său, s'a ținut totdeauna în limitele demnității.

În cursul anului trecut școlar la „Petru Maior“ s'a inițiat cu mult avânt o nouă pornire: mișcarea sportivă. Statutele societății prevăd dezvoltarea colegialității între membrii; intradevăr se poate gândi un mijloc mai potrivit de dezvoltare pentru așa ceva decât sportul, mijloc aproape uitat în viața noastră din aceasta țară? Deci, tinerimii dela „Petru Maior“ îi revine onoarea de-a fi inițiat la noi Români din Ungaria mișcarea sportivă.

Tinerimea dela „Petru Maior“ însă să nu se îndrepte în nizuințele sale sportive după viața sportivă a Budapestei. Căci în vremea din urmă, o mărturisesc înșiși cei mai aleși pedagogi ai ungarilor, cultivarea mortului în Budapesta s-a pretăcut în un delir primejdios și în speculă chiar. Iar atingerea extremelor în o mișcare, înseamnă moartea mișcării.

Tinerimea noastră, cu calmitatea care o caracterizează, va ști păstra — credem — calea mijlocie. Avem chiar semne învederate că a aflat-o.

În cursul lunei Decembrie vechiul comitet prezentându-și dimisia, a fost ales un comitet nou, care ne dă frumoase nădejdi. Noul prezident, în cuvântul său de intrare în funcțiune, a demarcat hotărîte linii de purcedere în viitor.

Vom îngriji să avem un local prietenos și bine întreținut, ne vom îmbogăți biblioteca mai ales cu opere de știință după facultăți, ne vom grupa după specialități, nizuindu-ne să ne adâncim în studiile noastre, ca să încete odată la noi prea pronunțatul diletantism pe toate terenele. Nu vom părăsi nici dă-tina ședințelor și a convenirilor publice, în scop de a cimentă, mai mult chiar decât în trecut, legăturile între tinerimea noastră și familiile românești din Budapesta. Iată câteva lozinci limpezi, de cari e pătruns astăzi fiecare membru dela „Petru Maior“.

Studenții în medicină, în avântul lor frumos, au început deja să frământă o mulțime de probleme, cari îi privesc. O puternică dovadă că tinerimea română din Budapesta vrea să porceadă pe cărări mai hotărâte și mai precise decât în trecut.

Tot mai sus „Petru Maior“!

Alexandra.

Diverse.

Tuturor cetitorilor și colaboratorilor foii noastre le poftim sărbători fericite.

*

Din cauza sfintelor sărbători numărul proximo va apărea Marți înainte de anul nou.

Indulgență plenară pe ziua de Anul-nou pentru credincioșii de pe teritoriul Diecezei de Lugoj. Pe baza facultăților cincuenale primite dela S. Scaun Apostolic, prin aceasta se concede indulgență plenară tuturor credincioșilor de pe teritoriul Diecezei, cari în 1/14 Ianuarie 1914 în sărbătoarea Tăierii împrejur a Domnului Nostru Iesus Hristos cu suflet curățit prin s. mărturisire de ori și ce păcat, se vor împărtăși de prețiosul și preasfântul trup și sânge a Mântuitorului nostru și vor zice pentru înflorirea bisericii lui Hristos de 5 ori rugăciunile: „Tatăl nostru“, „Născătoare de Dumnezeu“ și Mărire Tatălui și Fiului și Spiritului Sfânt Amin.

Din dieceza Lugojului. Consistorul din Lugoj în ședința ținută la 16 Decembrie a hotărât ca Circularele diecezane începând cu 1 Ianuarie 1914 să se edea în formă de „Foaie oficioasă a diecezei Lugojului“ ce apare de două ori pe lună cu abonamentul de 6 cor. pe an. Astfel și inteligența laică poate fi orientată despre mersul și dezvoltarea diecezei Lugojului dacă va abona această foaie.

Preții sunt îndatoriați a publica aceasta tuturor celor ce se interesează de cauzele bisericești, ca să poată abona „Foaia oficioasă“ dela Cancelaria diecezană din Lugoj, unde trebuie trimis și prețul abonamentului.

— Cu termenul de 31 Ianuarie 1914 se curentează următoarele parohii: Vermeș, Ticvanul-mic, Secaș și Zorlențul mare.

— Cu termenul de 15 Ianuarie n. a. c. scriem concurs la postul de Comptabil al Casei Centrale diecezane, cu care este împreunat și oficiul de revizor-referent la Esactoratul diecezan.

Emolumentele împreunate cu aceste oficii sunt următoarele:

1. Salar dela Cassa Centrală diecezală

1600 coroane anual, solvibile în rate lunare posticipative.

2. Cens cuartiral 600 coroane anual, asemenea solvibil în rate posticipative, dela Cassa Centrală diecezană.

3. Cincuenalele asemenea după normativul prețiilor din păstoriarea sufletelor.

Rețineranții la aceste oficii vor înainta recuzele lor la veneratul capitol catedral gr-cat. în Lugoj, instruite cu absolutor teologic, atestat despre serviciul de până aci pe teren bisericesc și testimoniu de maturitate.

Imbrăcarea copiilor săraci din Blaj Comitetul Reuniunii femeilor române din Blaj și în anul acesta s'a luat nobilul angajament a se îngriji de săracii noștri inițind — ca și în anii trecuți — printre publicul de aici o colecție caritativă, cu scopul de a se ajuta din prilejul sântelor sărbători ale Nașterii Domnului, cu haine și încălțăminte copii și copilele sărace de la școlile din loc precum și învățăceii de meserii.

Rezultatul colecției, multumită inimilor generoase, cari prin darurile făcute, au adus bucurie și lacrimi de recunoștință în ochii celor mici și lipsiți, a fost frumos, colectându-se 421 cor. 62 fl. cu cari bani comitetul Reuniunii a cumpărat de la comercianții și măestrii români din Blaj haine și încălțăminte de calitate cea mai bună.

Distribuirea acestor daruri s'a făcut Joi în 1-a Ianuarie 1914 prin comitetul Reuniunii femeilor române din Blaj la orele 3 d. a. în sala de gimnastică a gimnaziului.

La ora fixată copii și copilele cari aveau se fie împărtășiți cu daruri de Crăciun să aflau înaintea mesei bogate pe care erau așternute în ordine: *obolul săracilor*.

Spre mirarea noastră, afară de câteva on. membre din comitetul Reuniunii în frunte cu venerabila prezidentă dna văduvă Dr. Pop n. Maniu, abia au fost de față 4—5 persoane.

Intr'alți ani, eram obișnuiți a vedea cu aceasta ocaziune un public foarte numeros, iar copii dăruiți recitau câteva poezii frumoase și executau colinde potrivite. În anul acesta, nu căutam din ce motive, s'a părăsit acest program înălțător de inimi și distribuirea darurilor s'a făcut fără de nici o serbare.

La sfârșit dl prof. G. Precup amintește copiilor de binefăcătorii lor, cărora datori le sunt cu multumită. Așa, că aceasta distribuire de daruri, a decurs fără de nici o căldură. Nu vrem să învinuim pe nime, dar nu ne vine a crede, că prin distribuirea darurilor în mod mai sărbătorec s'ar jeni sentimentele copiilor săraci (?) cari prin aceasta ar fi — se zicem — oare cum umiliți, căci pe noi români, numai sărăcia ni-a susținut tari, trezi și respectați de neamurile conlocuitoare — mult mai bogate ca noi, — și apoi în fine a fi sărac — credem — nu-i nici o rușine. Nouă trebuie să ne fie dragi săracii noștri și fiind ei o parte din sufletul nostru, se impune să folosim ori ce prilej pentru a ne apropia de sufletul lor și a le da ocaziune să-și desvoalte puterile sufletești și prin deprinderea în recitarea de poezii naționale, colinde și cântece de ale noastre să-i ferim de curentul bolnăvicios al instrăinării de biserică și neam, la care sunt expuși din momentul în care soarta îi aruncă printre străini.

De aceea dorim mult și așteptăm, ca pe viitor, onorabilul comitet al Reuniunii

femeilor române din Blaj — care în zelul ei laudabil să îngrijește în chip așa de dulos de binele săracilor noștri, să împreune distribuirea darurilor de Crăciun, cu recitarea unor câteva poezii, cântece și colinde românești, ca astfel de momente de elevare sufletească deopotrivă și pentru dăruiții ca și pentru dăruiți, să nu se uite ușor și să determine pe cei mistofiți azi, ca cu timpul ajungând la ceva stăricică să nu-și pregete a ajuta pe semenii lor.

Răscumpărarea felicitărilor de anul nou. În favorul „Casei societății meseriașilor români din Blaj“, au contribuit: Dr. Emanuil Doctor, Viena, 30 cor. Ioan Maior, inspector de domenii, Blaj, Gavril Precup, profesor, cate 5 cor. Nicolae Solomon, protopop în pensie 3 cor. dr. Ionel Coltor, profesor de teologie, Victor Munteanu, comptabil „Patria“, câte 2 cor. Alexandru Ciura, Octavian Gherman, Nicolae Negruțiu, Ion Băgăjan, dr. Oct. Prie, Petru Suciu, dr. Ioan Rațiu, profesori de licen, Emil F. Negruț, conduc. „Pingarul“, Alexe Pop, cassar la „Cassa centrală“, câte 1 cor. Petru Suciu, învățator 40 fl.

Tot la fondul „Casei societății meseriașilor din Blaj“ a contribuit: Brut Hodoș, director la Institutul „Patria“ 50 cor. întru amintirea iubitei și neuitatului său frate Nerva Hodoș, vicebibliotecar al „Academiei Române“.

„Solia satelor“ — încetează să mai apară. Gazeta populară dela Cluj, care începuse înainte cu doi ani să trimită lumina învățăturilor și a slozei românești mai ales satelor noastre din părțile de sus ale Ardealului, cu atâta avânt tinerec, dar, în aceeași vreme, cu atâta cumpănire bătrânească — își încetează acum apariția.

A fost o solie bravă și hotărâtă în gândurile și năzuințele ei. A propovăduit cu tărie credința creștinească și a fost foarte românească grainul și atitudinea ei. Adeseori, mai ales în anul dintâiu, a atins chiar culmile unei bune gazetării pentru popor. În vremea din urma, ca toate gazele noastre, a avut, se vede, grele lupte cu... restanțierii. Și se stinge acum cu gândul împăcat, că bună luptă a luptat. Bună, zicem și noi și regretăm, că n'a putut încunjura greul sortii, care stânjănește atâtea pominiri bune în viața noastră publică.

Petrecheri. „Societatea meseriașilor din Blaj“ invita cu toată onoarea la Producțiunea teatrală, împreună cu dans, ce se va ținea Joi în 8 Ianuarie 1914, (a doua zi de Crăciun) în sala de gimnastică a liceului din loc.

— Inteligența română din Hateg și jur invita cu toată stima la „Concertul“ urmat de tombolă și dans ce se va aranja Joi, în 8 Ianuarie st. n. 1914, (a 2-a zi de Crăciun), în sala hotelului „Mielul de aur“ din Hateg.

— Corul mixt al plugarilor din Săcădate invită la „Concertul“ ce va aranja Joi la 8 Ian. n. 1914 (a 2-a zi de Crăciun) în Sala comunaia din loc.

Înainte de ce ai cumpăra
Altoi de viță de vie,
VIN

Pomi, ori arbori de decor,

care în interesul propriu Prețurentul nostru ilustrat, care conține pentru ori și cine multe lucruri folositoare.

ADRESA: **Sücs Sándor fia**
szőlőoltványtelep és bortermelő részv. társ.

BIHARDIÓSZEG.

(70) 4—16

Partea Literară.

Jertfe *).

Pieză dramatică în patru acte.
(Fragment).

Actul III.

(O poieniță mândră, încunjurată de dealuri acoperite cu o deasă pădure de stejar. În stânga din față, se zărește o speluncă, iar la gura ei, pe un morman mare de cenușe, spușeie încă jarul. E un senin frumos, cu un cer vânăt sclipitor de pe care clipocesc stelele și luna străluce. Mai mulți flăcăi dorm, alții stau în jurul focului.)

Scena I-ă.

Toma. Ce senin! Așa o noapte de mult nu am avut!

Tănase. Pe noi soarele și lumina nu ne prea vede. Suntem ca bufnițele, umblăm când întunerecul e ca cerneala, și suflă crivățul de ne adună grămadă. Ne-a făcut maica în zodia asta și pace!

Toma. Adecă zodia ni-am făcut-o noi. Și tu ai fost fecior, ca ceialaltă dela voi din sat! Și tu ai avut brațe de lucru, picioare de alergat; ai fost la horă în sat și la coasă în luncă! Și seara mergeai cu boii, ori la Safta la portiță! Ce vorbești atunci de zodie fârtate? Toți am fost unul ca altul. Un singur lucru ne-a lipsit — asta. (Arată spre frunte.) Capul ne-a adus aici în mijlocul codrului, unde numai cucul și buha se mai ascund, alătura de noi.

Tănase. Vorbel! De puteam rămâneam noi bucuroși acasă, și azi cine ar fi ca noi la plug, la horă, la portiță? Dar n'am avut încătrău! Ei, măi Tomo, când îmi aduc aminte de clipele acelea, mi se face sângele nod în gât. Se fi văzut tu câte au suferit oamenii noștri! Ne-au scos vitele din pășune, am tăcut. Ne-au alungat de pe riu, ca se nu mai pescuim, ne-au oprit dela pădure, n'am zis nimic. Au făcut cu noi ce au vrut, și am fost muți, cum mut e pământul. Un singur scut mai aveam — pe Dumnezeu din cer. Pusune-am cu toții pe posturi și rugăciuni și popa cel bătrân — Dumnezeu se il ierte — cetea slova sfântă din cărțile lui. Și acum mă cutremur când îmi aduc aminte de glasul lui dulce: „La tine Doamne e scăparea poporului Tău“...

Toma. Pare-că îmi spuî povestea mea.

Tănase. Le-am fi uitat toate dacă am fi avut baremi după aceea pace. Dar într'o zi au tăbărit asupra noastră argații boerului și-au pătruns prin casele noastre. Și când am văzut apoi cum târăsc pe Ana pe uliți, cum rânjesc la țipetele ei. Ah! fratele meu numai plăcerea asta am avut-o și eu în vieța. Să fi văzut cum cădeau argații sub loviturile toporului meu. Imi voi aduce totdeauna aminte de clipele acelea!

Toma. La ce mai trezești în mine amintiri dureroase? Fiecare își are povestea lui, dintre câți se adăpostesc aici la umbra stejarilor. Dacă n'am avea amintirile aceste, de mult fugeam din codru. Căci nu avem noi duh, ca să fim haiduci. Suntem jertfe numai, ce le-au adus ome-

nii pentru pacea lor. Vezi, pe urma noastră ies acum iarăși pluguri din curți și oamenii au pășuni și lemne în pădure. E horă și cântec în sat, iar în fața noastră se ridică furcile.

Tănase. Vrei să zici, că cei nevoiași pot trăi, când stăpânii mai știu și de frică.

Toma. De bunăseamă. Dar niciodată nu știi pentru cine aduci o jertfă. Ies pluguri din curți și oamenii-s veseli, dar nu ai mei. Aceia sârmanii se osândesc și azi prin temnițele umede, iar alții dorm de mult sub ghea dulce pentru faptele mele. Ce bine era, dacă îmi stămpăram atunci sângele aprins de mânie și duhul răsunării. Așa nu știi, când vor pune mâna pe mine.

Ianăș. (Trezindu-se). Până acolo mai este fârtate. Iși vor lăsa destui oasele în codru până vor putea pune mâna pe mine. Viu de bunăseama nu mă vor prinde, iar când voi fi mort, tacă cu mine ce-or vrea.

Toma. Nu știe nime când ne va suna și ceasul acela. Câte odată așa-s de sătul de vieța de noapte! Ș'apoi înzădar vrei și voi se ascundeți: Ne paște pe toți dorul de sat!

Ianăș. Dar ce-i cu voi? Ce vă jeluți ca niște babe? La ce a-ți venit în codru dacă mereu vă roade dorul de sat? Îi voi spune și lui Lateș, că sunt sătul de dragostile lui. De astă toamnă nu-l mai prinde locul. Ne poartă prin toate primejdiile, pentru fata aceea din nu știu care sat, și habar nu mai are de codru. M'ar fi prins mirarea, dacă nu ați fi început se vă tânguiți acum și voi!

Andrei. (Vine speriat). Unde-i Lateș? (se ridică repede cu toții).

Ianăș. Ne întrebi pe noi? Par'că ați fost laolaltă!

Andrei. Iute feciori până nu-i târziu. Trebuie să-l scăpăm. Sus călare cu toții și porniți repede după mine (vrea să iasă).

Ianăș. (Cătră feciori). Puneți șaua pe cai! (feciorii ies, Cătră Andrei). Știut-am eu, că perirea ne vine din muier. Toți haiducii așa s'au prăpădit, că îmi vine să-mi blastăm ceasul, când îi o am arătat Lates. Dar ce vi-s'a întâmplat?

Andrei. Am mers la Curte după cum ne-a fost vorba cu Lateș. Căpitanul ne-a zis: Feciori, pe Marghioala o scăpăm ori murim cu toții. Amin, am răspuns noi și ne-am ascuns în crâng de-asupra Curții. Lateș a plecat ca lăutar cu clăcașii boerului înlăuntru, noi până atunci am ales calul cel mai bun din stava boerului, l'am legat de o tufă lângă mine. Iți poți închipui, ce au fost clipele acele pentru noi. Când se înoptase bine ne-am scoborit frumusele de vale, și când a răsunat șuerul pătrunzător a lui Lateș, în două sărituri am ajuns lângă jirezile boerului, pe cari într'o clipă le-am aprins.

Ianăș. Ah, că nu am fost și eu pe acolo!

Andrei. Eram acum cu toții lângă zidul de la grădina boerului și așteptam cu pistolul în mână semnul de dincolo. Acolo însă era o învălmășală, un strigăt și o alergare nebună. Flacăra se ridicase până la cer, iar lumina bătea cât vezi cu ochii pe câmpia deschisă. Am socotit bine.

În spaima cea dintâiu boerul și-a uitat de toate.

Ianăș. Ce bine era să mă fi-ți luat și pe mine cu voi!

Andrei. Aud de odată de dincolo de zid: Aci ești Andrei? Pe zid se ivește Marghioala și se aruncă în brațele mele. Într'o clipă sări și Lateș dincoace, apoi am luat-o călări cât am putut peste câmp cătră codru. Boerul, însă a simțit îndată cursa, căci n'am eșit bine din bătaia glonțului și în urma noastră sbureau pe caii lui ușori argații. Răslățiți-vă! a zis atunci Lateș și am pornit care încătrău. Iți voi mai spune în drum acum să mergem!

Ianăș. V'am spus eu, că din asta ne vine perirea.

Andrei. Las' nu le mai spune, ci adăți aminte de jurământul nost, de Lateș. El nu lasă fata, mai bine moare. E tinăr și bun și îi place tare de ea. Și e vrednic de ea, căci prea mândru flăcău a fost el acasă și prea mult a suferit. Haida! (pornește).

Un flăcău: (Intrând). Vine Căpitanul.
Oct. Prie.

Proprietar, editor: **Vasile Moldovan.**
Redactor responsabil: **Augustin Gruția.**

Paturi de fer,

de aramă și jumătate aramă, paturi de copii, zițuri de căruță, sicrie de noapte, closete pentru odăi, spălător, stativ de haine, cuier, cluscă pentru șoareci și cloțani, matrațe pe coarde și sârmă de oțel, așezate pe rame de lemn și fer, perdele și cadre de aramă, țesături de drot, paravane pentru cuptoare, ținătoare de cărbuni și lemne, vâtrae, lopheți și alte unelte pentru focărit, dimpreună cu stativ, pat-canape de fer contractabile, dimpreună cu saltea de sârmă, divanuri scl. Aranjamente de hotel, spitale, restaurante, de grădini scl. liferează în prețul cel mai moderat

Garai Károly

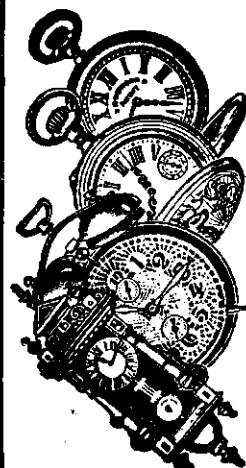
pregătitor de mobile de fer și aramă în
A R A D.

(66) 6-52

8-12

8 zile de probă.

trimit la ori și cine în schimb, sau pe bani, pe lângă rambursă:

- Ceas American de Nichel K 2 80
- Patent Cap de cal K 3-—
- Goldin-American K 3 50
- Cap de cal-Drumferai K 4-—
- Duplu-Cap de cal K 4 50
- Neteș-de Oraș K 5-—
- Cop. dupl. Imit. argint K 6-—
- De aur de 14 carate K 18-—
- Original-Omega K 20-—
- Wecker-Concurent, obdus cu Nichel 20 cm. înalt K 2-—
- W. cu marca Junghans K 3-—
- Radium K 4-—
- „ „ cu 2 sonării K 5-—
- „ „ cu 4 „ K 6-—
- „ „ cu muzică K 8-—
- Orologiu-Pendul de 75 cm K 8-—
- „ „ cu baterie K 10-—
- „ „ cu muzică și baterie K 14-—
- Rotund cu Sonărie K 6-—

— Garanție în scris pe 3 ani. —
Spedare pe lângă rambursă.

MAX BÖHNEL

Wien. IV. Margarethenstrasse 27/671.
Prețcurant original de fabrică, gratis.

*) Va apărea în curând.

In atențiunea tăctorilor și-a
comersanților de lemne!

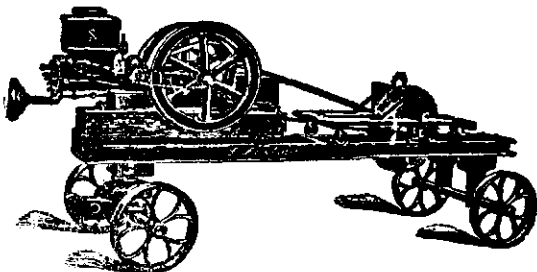
Inainte de a-ți prevedea atelierul
cu motor, nu întârzia a cere preț-
curentul nostru ilustrat cu

fireze și bărzi cu motorul
original american

WATERLOO

despre cari e știut în general, că s'au
dovedit pretutindenea de celea mai bune

(67) 6—13

Se poate afla numai la **DÉNES B.**
societatea comandită:
Budapesta, V., Lipót-Körut 15
Coală de preț și deslușiri gratuite.

Admirabilul tablou

Din suferințele noastre,

Reprezintă un moment dureros din
viața noastră. — Mărime 44/68 cm.

Se află de vânzare la *Librăria Semi-
narului teol. gr.-cat din Blaj.* — Prețul freat
320 cor.

Balsamul apotecarului A. Thierry

este neîntrecut în efect la boalele de plămâni și
piept, alină catarul și curmă durerile cauzate de
tusă. Curmă aprinderi de gât, răgușeli și dureri de grumazi și
ferbințeli. Cu deosebire e bun contra sgârciurilor de stomac și
colică. Vindecă vâna de aur și curățește rinichii, dă apetit, și
ajută la mistuire. S'a dovedit de leac excelent la dureri de dinți,
la dinți găunoși, la mirosul gurei folosită ca apă de dinți întăre-
ște gingiile și gura, încetează mirosul obvenit din stomac în gură.
Mijloc vindecător și sigur contra limbricilor. Vindecă tot felul de
rane, orbalt, beșici provenite din ferbințea, unflături, negei, ar-
sură, membre înghețate. In contra durerilor de urechi e un
leac neprețuit. — Să fie la îndemână în fiecare casă, la cazuri
obvenite, mai ales la influență, coleră și alte boale.

Să scriem la apoteca:

THIERRY A. «Îngerul păzitor» în **PREGRADA**
(lângă Rohitsch-Sauerbrunn).

12 sticle mici sau 6 duple, ori 1 specială mare 5 60 K.

La comande mai mari se dă rabat cuvenit. (68) 6—25

Se află de vânzare.

Portretul Esceleției Sale **Dr. Y.**
Mihályi arhiep. și metropolit de
Alba-Iulia și Făgăraș, — în mărime
32/48 cm. costă fco. — 1.10 cor.

Esecuție foarte frumoasă.

Se află de vânzare la *Librăria
Seminarială.*

Se află de vânzare la *Librăria
Seminarială din Blaj*

Icoana dlui I. HRISTOS
și a Preacuratei MARIA

Amândouă fac 4-30 cor. fco. Mărimea
icoanelor 46/70 cm.

Institut de asigurare ardelean

„Transsylvania“

SIBIU

Strada Cisnădiei 1—5. Edificiile proprii.
recomandă

Asigurări împotriva focului
pentru edificii, recolte, mărfuri, mașini, mo-
bile etc. în condiții avantajoase și cu
premii ieftine.

Asigurări pe viață

(pentru proști și învățători confesionali romani
gr.-cat. avantajii deosebite) pe cazul morții cu
termin fix, cu plătire simplă sau dublă a capitalului, asigu-
rări de penziune și de participare la câștig, asig. de zestre
și asig. populare pe spese de înmormântare. Mai departe
contra accidentelor, infracției (furt prin spargere) asig.
p. pagube la apeducte.

Sumele plătite pentru pagube de foc până la
finea anului 1912 K. 5,456,645.67
Capitale asigurate pe viață achitate „ 5,458,689.43
Starea asigurărilor cu sfârșitul anului 1912 } foc „ 133,667,241.—
} viață „ 11,740,710.—
Fonduri de întemeiere și de rezervă cor. 2.603,400.—

Prospecte și informații se dau gratuit în
birourile Direcțiunii și la toți agenții.

Persoane versate în achiziții cu cercuri bune de
cunoștință se primesc în condiții favorabile în
serviciul institutului.

(18) 107—?

La expozițiunea milenară din Budapesta dela 1896
premiat cu medalia cea mare.

Turnătorie de clopot și fabrica de scaune de fier pentru
clopote a lui

Antoniou Novotny

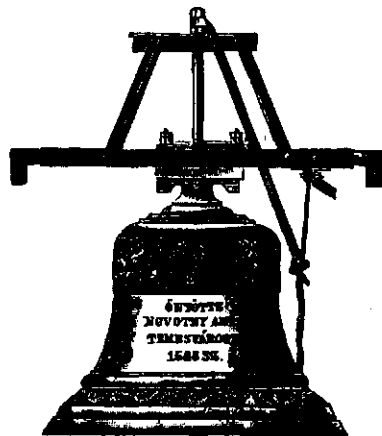
în Timișoara-Fabric

48: 29—52

elopotele găurite

de mine inventate și mai de
multe ori premiate, cari sunt
provăzute în partea superioară —
ca vielina — cu găuri după figura
S și pentru aceea au ton mai in-
tensiv, mai limpede, mai plăcut
și cu vibrarea mai voluminoasă,
decât cele de sistem vechiu, așa
că un clopot patent de 327 kg.
este egal în tonul unui clopot
de 461 kg. făcut după sistemul
vechiu. Mai departe se recomandă
spre facerea scaunelor de fier
bătut, de sime stătătoare, —
spre preadjustarea clopotelor
vechi cu ajustarea de fier
bătut — ca și spre turnarea de
toace de metal.

Prețcuranturi ilustrate se trimit la cerere gratuit și franco.

De Crăciun.

*Știm cu toții foarte bine despre Cel făr' de 'nceput,
Cum, demult, dintr'o fecioară s'a 'ntrupat și s'a născut...
In acea mărită noapte, cum pe scări de mărgărint,
Lunecau, cântând prin aer, îngerii cu păr de-argint...
Ca de-o mare bobotaie, ceriul cum a strălucit —
Șalte multe minunății, despre care negreșit
Nu-i copil asi să nu știe, fie cât de mititel,
Bun la suflet și cuminte — în colibă ori castel...*

*...Ei, dar moșul, vesi, săracul, dascăl vechiu la noi în sat
A știut cu mult mai bine toate cum s'au întâmplat...*

*Ci-că, spre slăvita iesle unde sta vlăstarul sfânt,
S'au pornit în pripă zvonuri pe-aripioarele de vânt
Și din case, de prin uliți, ca pătrunse de-un fior,
Se clătiră în taina nopții cete-cete de popor...*

*Coronat cu aur pruncul sta pe brațul mamei lui
Gângurind frumos arare, din guriță, ca un pui...*

*Dulce, ca 'ntr'o rugăciune, luna 'n aer scânteia
Stelele jucau în copcii — și pământu 'ntreg cântă,
Când trudiți de cale lungă, duduind, au nimerit
Cucuiți pe dobitoace cei trei crai din Răsărit...*

*S'a făcut poporu 'n două; cu coroanele pe frunți
Au venit aproape craii, strâmbi de spate și cărunți:
— „Craiu-de-roșu, Craiu-de-verde, Craiu-de-ghindă... cale grea
Drumărim fără popasuri prin pustiuri, după o stea —
Steaua s'a oprit aicia scânteind peste hotar,
Aur, smirună și tămâie Domnului i-aducem dar...“*

*Și tustrei, ca spre 'nchinare, înclinați de frunte blând,
Cântară lung și dulce ochii pruncului plâpând...*

*...Ia la urmă Craiu-de-ghindă, mai bătrân, s'a aplecat
Și ferindu-și călții bărbii dulce 'n brațe L-a luat,
L'a 'nșartit ușor spre grindă, și cu ochii 'nlăcrimați
A 'nceput apoi să cânte arătându-L spre fărtați...*

*Și-a cântat la fel bătrânul cu'n copac bătut de vânt,
Și i-a fost dogitul cântec plin de-atâta farmec sfânt
C'a rămas mirat poporul cu privirile spre el
Doar o clipă — și porniră toți să cânte 'ncetinel...*

*Stelele jucau în copcii, luna 'n aer scânteia, —
Cât ai bate 'n palmi odată Răsăritu 'ntreg cântă...*

*...Călători în lumea largă, dintr'un țărâm în celalalt,
Rătăcind peste pustiuri, l'au cântat cu vers înalt...*

*Ca pe-un fir vrăjit de aur unii altora l'au dat —
Astăzi umblă lumea 'ntreagă pribegind din sat în sat...*

T. Murășanu.

— Un om slab. —

Mi-s'a părut că întru în raiu, când am deschis, în sfârșit, ușa vagonului. Trei ceasuri venisem cu căruța pe-un drum podit cu gheață, în bătaia unui crivăț nemai pomenit de turbat. Toată noaptea vântul dela miazăzi izbi cu putere picuri grei de ploaie, cari pătrundeau sfredelind zăpada, muindu-o încetul cu încetul, schimbând'o în ciorofleacă albă. Streșinile începură să picure întâiu, apoi, de-odată pe scocuri apa începù să gâlgăie. Vântul urlă în coșuri, se opinteă în coperișe să le răstoarne, fluera gros cu zeci de întorsături; din casă părea că afără-i vară.

»Minunea lui Dumnezeu«, îmi zise nevasta, auzind cum vuește valea de pe uliță. »Nici vorbă să poți merge mâne cu sania«. Dar de cătră ziuă, după o scurtă pauză de liniște neclintită, auzirăm de-odată șuerături aspre, ascuțite, ca și când toți șerpii din lume s'ar împleteci prin văzduh, șuerând turbați într'o luptă pe vieață și pe moarte. Ca la poruncă streșinile încetară să mai picure, și, în curând amuți și valea de pe uliță.

»Va îngheța tun, până dimineață«, zic eu, și mă cobor din pat să mai pun o trupină pe foc: ațe de aer înghețat pătrundeau necontentit prin uși prin ferestri, chiar pereții începură să se răcească simțitor. Noroc că avusesem caii potcoviți de curând, altfel nu mă puteam mișcă de-acasă: dimineața tot drumul, toate ulițele, erau podite cu gheață lucie ca oglinda.

M'am învăluit cât am putut mai bine, dar totuși cred c'a fost o minune că n'am înghețat până la gară. Nici odată nu mi-a părut drumul acesta atât de nesfârșit! Crivățul, în mai puțin de-un sfert de ceas mi-a schimbat în sloiu de gheață și mustața și barba. Mustața mă strângea sub nas, îmi părea că port două ponduri de fier, ca cele dela ceasurile cu pendulă. Vai, și ce pustiu! Țipenie de de om nu se vedeă pe nicăiri; dealurile, de pe cari se topise peste noapte zăpada Innegreau în depărtări; chiar pe șes mantia albă a iernii eră petecită pretutindeni de rotocoale de pașiște arsă. Mă umpluse un simțământ de desnădejde, de durere adâncă, și nu știu pentruce credeam atunci că sfârșitul lumii se va face prin îngheț.

Mă simțiam atât de bine în căldura din vagon, încât multă vreme nu aruncaii nici o privire spe ceialalți călători, ori și de mă uitam la ei nu-i vedeam, nici nu pricepeam ce vorbesc. Îi auziam ca prin vis și-mi trebuî un

resimp îndelungat până să-i pot pricepe. O căldură necunoscută încă îmi radia din față, aveam senzația că mă aprind, și nu-mi puteam închipui cum s'a putut înmagazina în mine focul acesta ciudat, care totuși îmi era nespuse de plăcut.

Când m'am liniștit am băgat de seamă că în vagon nici nu era așa de cald după cum îmi păruse mai înainte, ba dimpotrivă, de câteori m'am sgușuit de frig. Și numai acum am început să-mi pot da bine seama de ceea ce era în jurul meu.

Afară de mine, în vagon mai erau trei domni și o doamnă.

Străinul, care ședea lângă mine, era scurt, gros, c'o lucitoare chelie care i-se coborâse până la urechi, c'un nas scurt și turtit; pleoapele i-se lăsau neconținut, și de sub ele mijiau doi ochi obosiți, împăianjeniți. În fața lui ședea o doamnă corpulentă, cu părul argințiu. Din felul cum își spuneau din când în când câte-o vorbă pricepam că sunt soț și soție, și că li-se pare nespuse de lung și de obositor drumul ce-l fac. Dar ei își spuneau foarte rar câte un cuvânt. Domnul ațipia îndată, iar femeia, mângâindu-și lanțul de aur care-i atârna de gât, ascultă la convorbirea celor doi străini cari ședeau, față în față, lângă fereastră.

Convorbirea lor îmi atrase numai decât și atenția mea nu atât prin faptul că discutau filozofie, chestii de credință, ci mai ales pentru că vocea unuia dintre ei îmi păruse foarte cunoscută. Mă uitam la el cu băgare de seamă, dar nu-mi părea să-l mai fi văzut vr'odată. Era un bărbat subțirel, cam de treizeci și cinci de ani, cu fața suptă, ras ca 'n palmă, ca un preot catolic. În jurul buzelor lui palide jucă mereu un suris sarcastic, același care i-se vede și în ochii destul de cufundați în orbite, și care îl făcea ori și cui, dela întâia privire, antipatic. De obicei sunt respingători oamenii burtoși, încărcăți de grăsime, posesorii alor trei bărbii și a unei cefe slănoase, dar acestora, dacă au ochi plini de bunătate, de obicei le ierți toate, și poate să-ți faci câteva ciasuri plăcute, contemplându-i. Nu poți însă să te simți bine lângă un om uscat care-i plin de batjocură.

Băgai de seamă numai decât că convorbitorul său, un bărbat voinic, brunet, de vârstă mijlocie, face sforțări mari ca să poată susține discuția cu potrivnicul său. Argumente avea din belșug, dar îmi părea că-i e silă să le spună, mai ales îmi părea că suferă, trebuind să privească la con-

vorbitorul său. De sigur începuseră de mult discuția, căci ceea ce vorbeau acum trebuia să fie numai concluzia.

— Ei bine, dragă domnule, zise cel brunet, dacă pentru dumniata nu există decât ceea ce poți pipăi cu mâna, pentru ce mai ții la biserică?

— Eu țin la biserică? întrebă uimit cel slab.

— Se 'nțelege că ții. Nu mi-ai spus dumniata mai înainte că te duci acasă, la părinți, de sărbători. Apoi, sărbătorile biserica poruncește să le ținem.

— Nu, dragul meu, te 'nșeli, răspunse cu zimbetul lui sarcastic omul cel ras; »sărbători ar fi și fără porunca bisericii. Oamenii au lipsă de odihnă, munca trebuie să-și aibă răsplata sa. Biserica n'a făcut altceva, poruncind sărbătorile, decât a exploatat această trebuință omenească de odihnă, legând zilele de repaus de numele sfinților săi.

Chiar și din pilda asta se vede că popimea nu-i decât o clasă de înșelători. Dar preoții sunt și lacomi de câștig, în rândul cel dintâiu: astfel ei în sărbători fac să li-se aducă prescuri, botează, miruesc și-și umplu pungă. Pentru ei praznicile nu sunt decât izvoare de venit, sug din munca celor năcăjiți, îi poartă în bisericile înghețate, îi obosesc cu slujbe lungi, în loc să-i lase acasă să aibă o zi de odihnă cum se cade.

— Așa ear dumniata ai vrea ca oamenii să doarmă Duminecile și în sărbători? întrebă c'un fel de mânie domnul cel brunet.

— Mai bine să doarmă, — presupunând că nu-și află, pe lângă hodina trebuitoare, câteva distracții, răspunse surâzând larg și respingător celalalt.

— Și nu afli dumniata că e nemsintit de lipsă ca, din când în când, să-și ridice ochii în înălțimi, ori care pământean? Ne uităm destul la pământ, nu e bine ca din când în când să privim cerul?

— Ah! dacă n'ar fi prostii, acele înălțimi! Dar sunt deșerte, e o închipuire. De altfel, mi-se pare că, punând chestia asta, ajungem la lucruri despre cari am vorbit odată. Știu că ești de altă părere decât mine, și mi-a părut rău că nu te-am putut convinge. — De altfel, spunând adevărul, adause îndată străinul cel slab, eu mă duc acasă ca să-mi văd părinții, nu pentru sărbători. Ori cum, pentru un om singuratic ca mine, e un lucru plăcut să fiu din când în când aproape de dragostea părintească.

— Cum? Dumniata nu ești căsătorit? întrebă repede brunetul. Celalalt clipi batjocoritor din ochi și zise:

— Nu, prostia asta n'am făcut-o, și n'am s'o fac niciodată. Pentru ce să fiu înșelat? Mai bine.

— Mai bine înșeli dumniata pe alții, izbucni cu mânie brunetul, întreprindându-l.

— Și nu e mai corect felul meu de judecată? întrebă celalalt răsând cu hohot, deschizând o gură, ca și care mai grețosă n'am văzut în viața mea. Dar putea râde; celalalt se întoarse spre fereastră, privi în pustietatea înghețată de-afară și nu-i mai răspunse nimic.

În tot restimpul cât au vorbit am examinat pe străinul cel uscat; nu puteam descoperi nimic cunoscut în întreaga lui înfățișare, dar eram sigur că-l cunosc, că l-am mai văzut, ba chiar că am trăit vreme mai îndelungată cu el undeva, dar nu-mi puteam aduce aminte când și unde. Cu fiecare cuvânt nou ce-l spunea, cu vocea lui pițigăiată, interesul meu creștea față de el, și ceea ce simțiam era cu mult mai liniștitor decât o simplă curiozitate.

Rămas fără tovarăș de vorbă străinul oftă de câteva ori, apoi, își trecu mâna prin părul castaniu, c'un gest plin de gândire, c'un gest pe care-l cunoșteam foarte bine.

De-odată mi-se făcu lumină: văzui capela internatului în care petrecusem acum sunt doisprezece ani, și, lângă strana din dreapta văzui limpede pe George Grecu, colegul meu, cum sa adâncit în meditații, și din când în când își ducea, gânditor, mâna osoasă și palidă prin părul castaniu.

Mă uitai la străin și nu mă mai putui înșela: era fostul meu coleg, George Grecu.

Mi-s'a părut că pe-o clipă privirea mi-se întunecă, am rămas uluit ca și când aș vedeă surpându-se înaintea mea o casă. Apoi gândurile mele își luară aripi și revăzui lucruri la cari de mult nu mai gândisem.

În clasa a șaptea și a opta de gimnaziu ne constituirăm, sub conducerea unui profesor, într'o societate pie, pentru întărirea convingerilor religioase, pentru a duce o viață morală exemplară, potrivit formării caracterelor tari. Cel puțin așa se spunea, căci noi, cei mai mulți, nu prea ne dădeam seama de însemnătatea societății noastre. Poate că cu priceperea ce-o aveam atunci, nici nu puteam înțelege așa lucruri mari, pe lângă toată bunăvoința.

În fruntea celor cari se părea că pricep mai mult, în fruntea celor mai zeloși, era George Grecu. Nici odată nu s'a întâmplat să fie muștrat, nici cu cele mai blânde cuvinte, de conducătorul societății noastre. De altfel nici nu ar fi avut motiv, căci colegul nostru își petrecea în capela internatului toate minutele libere, se spovedia în fiecare săptămână, i-se schimbă și expresia feții și privirile ochilor, părea că s'a coborât din altă lume. Umblă vecinic cu capul plecat, și, din cât putea, își ținea mâinile încrucișate pe piept. Noi îl poreclisem, în batjocură, »Sfântul dela Nicula«. Totuș erau unele clipe când ne uimiam cu pietatea lui, clipe în cari îl admiram, crezându-l superior nouă.

Eră elevul cel mai iubit de conducătorul nostru, care ni-l puneă de pildă. Când a aflat că-l porecliserăm »Sfântul dela Nicula«, numai cu greu am putut scăpa zece inși să nu fim eliminați.

De când am dat examenul de maturitate nu l-am mai văzut pe George Grecu.

Și acum amintindu-mi trecutul, privii din nou la el zicându-mi: Nu se poate să fie acelaș om. Trebuie că mă înșel. Dar văzui din nou gestul acela cunoscut și nu mai putui sta la îndoială.

Eram chiar pregătit să mă apropiu de el, când văzui că coridorul vagonului se umple de lume: toți se grămădiau la geamuri. De lângă vagonul nostru se auzi un țipet sfâșietor. Din norocire, Doamna care atrasese privirile curioșilor se alesese numai cu spaima și o zdravănă cădere, dar nu-și frânăsese nici un oscior, și cum chiar își făcea drum printre pasageri, păzind, preocupată, mai mult de a-și aduce în rânduială costumul, decât de cădere. Lunecase pe scara vagonului pe care și eu am urcat-o în mare silă căci eră acoperită cu oglinzi de ghiață. Mulți dintre pasageri începură să critice aspru pe cei dela direcția căilor fierate că nu iau măsuri împotriva lunecășului de pe scări. Se putea primejdui cineva foarte ușor, mai ales la coborîre. Trenul fusese pornit din Budapesta de cu seară, și se vede că ploaia din noaptea trecută s'a descărcat asupra întregii țeri.

Dupăce se făcū liniște pe coridor și în vagon, domnul cel brunet începū de-odată.

Ei bine, Domnule Grecu, nu crezi c'ar trebui să-ți schimbi felul de-a judeca lumea și viața cel puțin în fața unui astfel de accident, care, pe doamna asta ar fi putut-o costă viața.

Nu simți dumniata nimic în fața necunoscutului ce ne așteaptă pe toți?

— Nu, iubite, nu simt nimic, chiar pentrucă e necunoscut, chiar pentrucă nime nu știe ce va fi dincolo de viață. Zic: nu știe, întrucât nu poate documenta. Și tot ce nu se razimă pe documente, e nimic. De altfel mai logic sunt eu care cred că după viața asta n'are să mai fie nimic.

Cuvintele acestea le spuse c'un zibet atât de rău, de respingător, încât convorbitorul său pâlî ca un mort, și luându-și pălăria, eși în coridor. Zimbetul lui Grecu mă reținū, câteva clipe și pe mine să mă apropiu de el, deși simțiam că trebuie să-i spun că-l cunosc. În clipele acestea de liniște crivățul șueră, mugiă, izbiă cu toată puterea în coastele monstrului negru, bubuiă 'n geamuri. Mă simțiam foarte trist și amărit: îmi părea că gemetele vântului sunt chemările morții. De sigur eram întristat pentru schimbarea ce vedeam că s'a făcut în sufletul fostului meu coleg. Mă gândiam cum se poate așa ceva? N'a fost el sincer în tinerețe? A jucat o comedie urtă, respingătoare, pentru ca să câțige favorurile profesorului, ca să aibă un loc de frunte între noi? N'a priceput nici el mai mult ca noi din marile legi morale ce ni-se propuneau atunci, și numai a simulat că le cunoaște? Și, asta să fie pedeapsa pentru fățarnicia lui de-atunci, că nu le-a putut pricepe nici mai târziu, când ar fi avut mare nevoie de ele, și de-aceen a căzut atât de adânc? Și-mi mai ziceam: rău fac toți educatorii, cari așteaptă prea mult dela elevii lor, pentrucă, prin aceasta pe cei mai slabi ori mai vanitoși, îi face să fie nesinceri, îi face să urmeze de formă numai, principiile lor, bătându-și astfel joc de ele. Și am băgat de seamă, că cine simulează știința sau credința în tinerețe, nu ajunge 'n veci nici învățat, nici credincios. Adevărul, dacă e batjocorit conștient, se răsbună amar.

George Grecu părū foarte neplăcut atins de agrăirea mea.

— Nu mă mai cunoști?

— N'am avut cinstea până acum, răspunse el, și nu-mi dădū mâna.

— Nu e mirare, zic, sunt doisprezece ani de când ne-am despărțit. De opt ani sunt preot, cum mă vezi, bărbos și îmbătrânit. Sunt însă Ion Muntean, am fost colegi în internat.

Străinul tresări la numele acesta, îmi aruncă o privire repede, tulbure, apoi, privind spre fereastră, îmi zise:

— Nici odată n'am avut un coleg pe care să-l cheme Ion Muntean.

— Se poate să-mi fi uitat și numele, zic eu. Dar' nu-ți aduci aminte: odată la patinat, s'a spart ghiața și-ai căzut în apă, și eu ți-am ajutat să eși. Te-am dus la cortelul meu, la Filipici, ști pantofarul de lângă pod, — pe-atunci nu eram intern, și acolo ți-ai uscat hainele.

El își întoarse fața pământie spre mine, dar nu-mi spuse un singur cuvânt. Nu mai eră acum nici umbră de ironie în jurul buzelor sale ori în ochi. Dimpotrivă, îmi părea că se adună, se nimicește, ca și când o putere mai mare decât el i-ar fi poruncit să se ascundă în hainele sale luxoase.

— Nu se poate să nu-ți aduci aminte de întâmplarea aceea, zic eu. Dar' să-ți spun alta: la examenul de maturitate, la teza de algebră, nu puteai rezolvi problema a doua. Cine ți-a dat-o pe foiță de hârtie?

— Dumniata mă 'ntrebi lucruri de-un veac. Cine să-și mai aducă aminte?

— Dar bine, am trăit patru ani împreună. Ști c'am avut o societate pie, și tu erai cel mai de frunte, cel mai zelos.

Ochii lui se întunecară, fața i-se brăzdă de părăiașe, mărul lui Adam făcū o lungă plimbare pe gâtul lui deșirat; îmi părū c'a înghițit ceva foarte amar.

— De ce-mi spui acum, nu-mi aduc aminte. Se poate că altul, cu numele meu, a fost colegul dumnitale. Dealtfel rog să mă scuzi, a fluerat și eu trebuie să mă cobor aici.

Se ridică și începū să-și adune bagajul, deși știam, din conversarea lui de mai înainte cu domnul cel brunet, că până la ținta călătoriei lui, mai erau patru stațiuni.

Mă salută, ridicându-și pălăria, dar nu se uită la mine. Dealtfel ochii lui erau foarte acoperiți de pleoape.

Am rămas iritat, nemulțumit, ofenzat parcă. Știam că m'a recunoscut și totuș nu voise să-mi mărturisească. Dar încetul cu încetul începui să mă liniștesc, și chiar să mă gândesc c'un fel de milă la bietul Grecu, pe care prezența mea l-a făcut să părăsească trenul cu patru stațiuni înainte de ținta călătoriei lui.

Domnul cel brunet, intrând în vagon mă privi întrebător. În curând îmi zise:

— De sigur a fost ceva între domniavoastră. El mai aveă de călătorit.

I-am spus.

Străinul bătut în palme, se însuflețî și-mi zise:

— Iată, documentat prin el însuși, faptul că există și lucruri pe cari nu le putem pipăi! Căci, ce l-a silit să fugă? Ai? Conștiința, glasul sufletului în care el spune, că nu crede. Sărman nebun.

Și nu știu cum chiar atunci bu-bui crivățul în geamuri și-mi părî că toate geamurile cântă de-odată același cântec: »Nebun-nebun-nebun«.

I. Agârbiceanu.

„O ce veste minunată!”

— Cugetări de Crăciun. —

În sfârșit s'a împlinit ceace au profețit toți aleșii lui Dumnezeu; s'a împlinit dorința fierbinte al veacurilor de întunec și de orbecare, dorul mântuirii, despre care spune atât de minunat prorocul mare, Isaia: „Rourați ceruri de sus și norilor picurați dreptatea. Deschidă-se pământul și nască pe Mântuitorul.”

Dumnezeul se intrupează, se face om, să ne mântuească. E și în ceruri cu Tatăl pe scaun șezător, și petrece și cu noi... Ne ridică, ne învață, ne curățește și ne vindecă... Învie morți, și pentru nesfârșita lui iubire de oameni îl pierd, îl hulesc și-l răstignesc. Dar nu se îndestulesc numai cu atâta. Văzând că sămânța aruncată de Isus aduce roade, că cei doisprezece apostoli neînvațați, săraci, nesocotiți au cucerat lumea și au supus lui Isus pe cei mai puternici și pe cei mai învățați; nu cu arme, nici cu măgulirea șimțurilor și cu a poftelor, ci cu curățenia și sfințenia credinței adevărate: s'au pus toți puternicii zilei, toți mișei, și au vrut să pustiească creștinismul.

Urletele fiarelor sălbatice s'au mesteacat, s'au înfrățit cu urletele bestiiilor omenești. Milioanele de oameni au răbdat toate: foc, gratii de fier, săgeți, sabii, îngropare de vii, gurile fiarelor, și cele mai cumplite chinuri, cari le-a dictat stăpânitorii iadului — căci numai în mintea lor s'au putut zămislî ideile acestor perzecutări, cari nu se pot spune cu limba omenească.

Și totuși: credincioșii acestia cu fruntea ridicată s'au mărturisit a fi învățații lui Isus cel născut în iesle și mort pe Cruce, dar și înviat din morți din puterea sa; în mijlocul atâtor primejdii grozave s'au adunat zilnic să laude pe Isus, să-L iee la sine *fleștecare* în sf. Cuminecătură; au murit mai bucuroși decât să lase și numai odată neimplinite aceste laude și sf. Cuminecări.

Isus a fost mai puternic ca împărății și legionarii falnicei împărății Romane; Isus a învins *sufletele*, a învins inimile; morala lui sublimă și perfectă, învățătura sfântă și mijloacele adorabile a mântuirii au fost mai puternice decât întreg iadul cu toate perzecuțiile lui. Căci Isus a împlinit ceace alții n'au fost în stare: dorul fierbinte și înăscut al omului după fericire, — care fericire, dată de El, n'are sfârșit.

Isus a învins... creștinismul a trăit și înflorit și atunci când perzecutorii și-au luat pedepsele și au fost date uitării pravul și cenușa lor!...

Nero, nebunul comediant se omoară cu sabia, *Dioclețian* alungat de pe tron moare părăsit și nebun; *Galerius* e mâncat viu de viermi și declară în manifestul său că planurile lui s'au nimicit, *Maximian* să spânzură, *Maxențiu* pierde în Tibru, *Maximinus* moare între chinuri îngrozitoare (și sar ochii din orbite), *Licinius* decapitat *Iulian apostatul* se străpunge cu sabia proprie... iar creștinismul, credința în Isus născutul din Viflaim *învinge* în semnul Crucii!

Unde-s acum puternicii perzecutori? unde-s ceice se credeau destul de tari a se hărțui cu însuși Dumnezeu? Ei nu-s, au pierit, iar creștinismul trăește și azi!

Cu durere vedem însă, ce departe stăm noi creștinii de azi față de cei de demult; într'adevăr, abia mai suntem creștini!

Astăzi e destul o glumă proastă la socoteala celuice vreă să meargă să se închine lui Isus: e gata omul să meargă în crăsmă dela calea mântuirii. E destul un zimbet de batjocură a cutărui om înrăutățit, și ani de-arândul să lapadă de manifestările credinței sale creștinești, pentru cari cei vechi să fi avut o mie de suflete le-ar fi dat, și să fi văzut o mie de morți pline de chinuri, nu s'ar fi îndoit să-și îndeplinească datorința! Astăzi nu ne perzecută nime, nu ne chinuște nime pentru mărturisirea cinstită a credinței noastre, — totuși: Bisericele goale, cuvântul lui Dumnezeu, cel mai dulce ca mierea — nu e ascultat nicăiera.

De aceea s'a intrupat oare însuși Dumnezeu, de aceea ne-a învățat, de aceea a murit pe Cruce și de aceea a înviat ca noi *astfel* să răsplătim nemărginita bunătate? Apostolii și-învățăceii pentru aceea s'au trudit și au alergat predicând în toate locurile, pentru aceea au răbdat chinuri și moarte, ca roadele ostenelelor grele să se piardă? Să se frângă oare puterea lor de răutate sau nepăsarea păcătoasă a inimilor de piatră?

Dacă cu de-asila ne lăpădam de Dumnezeu, dacă cu voia facem păcatul urât al nerecunoștinții față de bunătatea nemărginită alui Dumnezeu: în cine credem?

A fost puternic Xerxes cu oastea lui uriașă: câți trăesc din ea? Piramidele *incă* mai stau, — dar unde-i Memphis și toți puternicii de atunci? Împărăția puternică a lui Alexandru Macedon s'a împărțit îndată după moartea lui timpurie; cetim și auzim despre un Napoleon, care a cucerit lumea întreagă: Dar el unde o fi acum cu împărăția lui cu tot? — Și vedem cu ochii chiar cum să distramă cu încetul împărăția măreață, puternică, zidită pe lacrimi și pe sânge a Turcilor... pierde moștenirea lui Soliman marele, și-alui Biazid fulgerul.

În oameni ne încredem noi, și ne răzimăm pe puterea lor? Un suflu alui Dumnezeu, și toate sunt ruină, toate se pierd de pe suprafața pământului și rămân toate a istoriei!

Mai ales însă noi Românii trebuie să ținem morțiș la credința și Biserica noastră. Dacă nu se alipeau strămoșii nostri cu atâta tărie și sfințenie de ea, — în mijlocul

puternicilor perzecutări a veacurilor, și mai ales a celor din a XII—XIII-lea — limba și ființa noastră ar fi numai a istoriei și a amintirilor. N'am avut cărți în limba noastră, n'am putut vorbi în limba noastră nicăiri, am fost apăsați în fel și chip: ne-am rugat românește în Biserică și suntem și azi așa cum suntem.

Trebuie să cutreere dară sufletele noastre azi fiorii credinței sfințe, a mulțămirii și al umilinței față de Dumnezeu, care atât de minunat s'a gândit de mântuirea noastră. Trebuie să ne umple o dragoste curată, să se aprindă în noi o flacăra vie: iubirea lui Dumnezeu și a tot ce a rânduit spre binele sufletului nostru. Luminați de înțelepciunea dumnezească intrupată trebuie să ne punem toată nădejdea în Dumnezeu, căci singurul razim, singura tărie în lumea trecătoare este El și Biserica Lui sfântă, zidită pe piatră.

Porțile iadului au pornit o luptă sălbatică, o perzecutare înverșunată împotriva creștinismului, dela întemeierea ei până azi, și totuși a stat și stă neschimbată, căci ieslea din Viflaim a servit de leagăn Dumnezeului nostru, și îngerii au dat de veste lumii nașterea Lui prin cântarea cântată și astăzi în largul lumii, și adevărită prin Intruparea aceasta: „*Mărire* întru cei de sus lui Dumnezeu, pe pământ *pace*, între oameni *bunăvoire*”

Să fim recunoscători lui Dumnezeu pentru iubirea prin care ne-a mântuit pe noi... *înăpoi deci la Biserica*.

Coresp. din Oradea.

Crăciunul nostru.

Cu săptămâni înainte calendarul are trecere; nu pentru că doar nu am ști pe din afară o zi așa de însemnată, dar, fără vrere, un sentiment izvorit, ca dintr'o faptă de care te-ai făcut vinovat par'că, ne îndeamnă să-l privim din când în când...

În grădina vorba s'abate des la farmecul acestei sărbători minunate și, nu arareori conversația se schimbă în povestirea vreunei amintiri din copilărie...

Țipetele triumfătoare de organă; jocul de culori al pomilor decorați — și toate minunățiile galantarelor caleidoscopice, pe lângă orice sfortare, ne lasă inimile reci și streine. Ne îndulcește însă sufletele, ca prin farmec, când unul începe vre-o colindă și ne simțim coplesiti par'că de undele unor ape calde, cântând cu toții după el.

Dar în ajun ni-se sloboade o duiosie adâncă în priviri și glasuri. Rămânem în vre-un colț cu frunțile proptite — ori trecem tăcuți pe cărările din grădina — și abia luăm aminte, cum se pleacă ușor care-va dela umăr la umăr:

— După cină *colindă comună*.

*

Neguri uriașe, aduse de unde-va de peste Dunăre, s'au lăsat peste poleiala turnurilor, cu întâile aprinderi de lampă. Intunecul înfricoșat se întărește clipă de clipă, de să-l prinzi cu mâna, nu alta — de vremece colosul negurilor enorme se mișcă dintr'un colț într'altul pe deasupra, speriate par'că de geametele de monstru ale orașului.

Pe adierile aspre ale sării vin țipete de sirene, răcnete înabușite de străzi îndepărtate și vaere de ciocane... Numai lumina multicoloră tace și arde, aruncând imagini cu proporții de arcuri fantastice, pe cupola văzduhului, ca pe un coperiș de pânză al unui circ uriaș.

A sunat clopoțelul și dealungul coridoarelor s'a coborât în pripă tăcere. Calorifererele sbârâie tacticos, iar departe în mușenia zidurilor răsună rar bătăile oroloarelor.

Suntem în pragul *fundamentalelor*. Mi-am strâns în jur talazul și, cu mișcările vechi și cunoscute, mi-am îmbrățișat pupitrul... Paginile, cari trebuiesc răsfrate sunt de două degete; pe lucru băeți, nu-i voie de fantazat; bedelul e cu mâna pe butonul sonerilor... Uite, consoții, cum rumegă de strașnic, potrivindu-și nervoși ochelarii din când în când...

— Ci, totuș vezi în seara asta, becurile electrice sunt prea puternice par'că, poleiul luminilor prea de tot genează pupila ochilor... „Minte neastâmpărată și sfătoasă — oprește-te...! Sunt clipe când șoaptele inimii sunt mai tari ca stâncile de bazalt, din ciocotul nemărginit al mărilor...”

*

„... În ograda pustie a unei gări mărunte așteaptă o cărucioară... Fulgii cad, mai mare dragul; căluțul ciulește rar urechile, ridică la intervale capul, par'că ar asculta ceva — și iar apucă trei fire de otavă, din dricul cărucioarei... Zornete, chiote de oțele se prăvălesc ca un trăsnet

aproape mai aproape... Căluțul tresare într-o parte cu coama sbârilită — s'o rupă la fugă... Un glas dulce însă îl cheamă pe nume:

— Ho, ho, ho dragă, ho... și bădicu sunându-și călțunii își ajută odorul sosit pe sărbători dela *invățătură*, să se înfășure bine în cojoc... Fața le strălungește de fericire — și cărucioara, pocnindu-și roatele slăbuțe, se pornește încetinel... și-apoi tot mai mult, tot mai departe... Fulgii cad, de mai mare dragul și cărucioara acum-acum nu se mai vede, — numai forma bădicului, care-și ridică rar mânușa uriașă, strigând căluțul cu biciul...”

„... Departe undeva departe, pe uliți loguste și străzi pietruite, apar părechi de siluete cu hainele bătute de vânt, în negura sării... Pe-o clipă doar — și pier în umbra vreunui zid — Sub o fereastră s'au aprins două glasuri de-o colindă... S'aud hămăiri stăruitoare de câni, cari se hățesc sub șoproane, socrindu-și lanțurile...”

„... Jurul mesii, într-o casă, stau frunți descoperite în bătaia luminii de gazornită... O, i-atâta de minunată și plină de vedenii seara aceasta...”

„... Am tresărit ușor; s'a făcut mișcare în jur și careva a început cu viers înalt:

Angelus Domini nuncivavit Mariae...

Dangăte de clopote s'au pornit departe-departe, apoi tot mai aproape împraștiindu-se pe ecourile orașului...”

*

Suntem laolaltă toți *cincisprezece*. O datină bătrână, consfințită sării de Crăciun ne-a adunat pe toți la o parte. În ochii

fiecărui se citește par'că aceleași sentimente sub farmecul unei clipe alergând cu gândul departe în seninătatea Ardealului plin de cântece fără păreche, în seara aceasta; de-o înfiorare dulce; de aromele unei sărbători purtătoare de tihnă dela streșinile mărunte de stof — până la jocul de culori al candelabrelor aurite... Ne vin în minte atâtea amintiri, ca o ploaie de vară, sfărâmturi din vieață, visuri trăite — și întreagă vieața de până acum, pe care o vedem mai limpede ca oricând...

Gustăm în comun câte ceva din darurile unui suflet bun, din depărtare... Careva talmăcește farmecele pe cari le aduce Crăciunul, dar de cari noi, copiii pribegi nu ne putem bucura cu adevărat... și începem cu toții o colindă... Cu ochii închiși cântăm, ca absorbiți de puterea unei reverii. Melodia picura dulce, armonios, plină de duioșie:

Raza soarelui
Floarea soarelui...

Și ecourile zidurilor negre ne fură re frenelile din urmă, ca pe niște voaluri de mătăasă, legănându-le pe undele întunericii înfricoșat...

Astăzi s'a născut
Cel fără de 'nceput
Cum au spus Prorocii...

Viersurile ne tremură, sub dulceața cântării și, sufletele ni-se topesc par'că, împreunându-se cu sufletul celor de acasă...

Budapesta.

I. Murășanu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj Madona de' Tersatto.

După A. Peterdi.

I.

Valuri repezi, peste valuri se aruncă, se îndeasă;

Urlă marea în mânie, urlă-n furie nebună.

Și potop din ceriuri pică, nuorii pe pământ să lasă, —

Se adună.

E-ntuneric... Miezul nopții... Nuorii gem, vântul vuește,

Insuși fulgerul se teme prin văzduh să-și facă cale:

Să aruncă când în dreapta — când în stânga pân' găsește

Drum la vale.

Trăznet după trăznet pică pe pământ și-n apa mării,

Și în urma lor pământul suspinând adânc tresare; —

Valul însă îl sărută... și-n dulceața sărutării

Doarme... moare!...

Și re-învie iar pământul, și se scutară de valuri,

Și se-ncepe iară lupta pentru-o sărutare rece —

Pe când vântul lung vuește, și-ntre nori, în jos, spre maluri

Fulger trece. —

Dumnezeu cel bun și mare, să se-ndure, să-i păzească,

Să-i conducă iar acasă pe acei ce sunt pe mare —

Iai Madonă de' Tersatto, cu-a Ta mână părințească-n

Apărare!...

II

— Oh, îndură-Te Madonă!, plânsul vezi cum mă ineeacă:

Fericirea-mi pământescă spre mormânt acum se pleacă.

Tu, ce-ai suferit Golgota Dumnezeu Fiului Tău,

Îți închipui ce durere mistue sufletul meu!

O, ascultă-mi rugăminta, scapă-mi-l de moarte mie;

Ochii mei prinos de lacrimi vecinic Ți-ar aduce Ție

Și în veci vei fi slăvită de orfana Tal!...

— Marie!

Răpitorul fericirii mele fericit să fie?...
Nu se poate! O, strivește-l ca pe-un verme sub călcăie;

Fă, ca-n veci să pribegească, pe cum fug de mine însumi

Eu... Cu câtă fericire zimbă el văzându-mi plânsu-mi!

O, în veci va fi-nainte-mi cum zimbă la-a mea durere!

Maică sfântă! Fericirea mea ar fi să-l văd cum piere

În a mării negre valuri. — Tu nu poți să fii nedreaptă!

Tu nu poți să aperi răul!!

— Raffaella fie-ți milă!...

De Dumnezeu nu ți-e frică?...

— Și de ce să-mi facă silă,

Și de ce să-mi fie frică?... Voia Lui mi-e sfântă mie,

Dau de milă ca și alții... Dumnezeu prea bine știe,

Că mă spovedesc, cuminec de mai multe ori pe aa,

Iar icoana Preacuratei totdeauna-n sin o am, —

Și mă rog în totdeauna... Doar atât avui și eu...

Și dacă-a mea rugăciune n'ascultat-o Dumnezeu

Trebuie să mă-asculte-acuma... Când mă mai rugam vreodată

Cât eram de fericită. Și-acum că-s Anunțată,

Spune, ce-s?...
— Ce sunt și eu!...

— Tu?... Nu-i drept. Ești tot acea

Ce ai fost și mai înainte! Fericită e femea

Cea iubită, și în chinuri și-n mizerii! Iubitoare

Vecinic îți nutrești nădejdea, că Pietro-al tău nu moare,

Că-o să scape de furtună, că se-ntoarce iar la tine...

În durerea ta păgână în etern ai pentru cine

A ta inimă iubită să se mistue de frică. —

O, și-aceasta-i fericire!... Tu și-acum ești fericită!...

Iară, eu, Anunțată?... iară eu!... Imi vine-n minte

Că de și se va re-ntoarce, pentru mine dulci cuvinte

Nu-o să aflu nici odată!... Nu se va uita la mine, —

Te-a cuprinde lin îmbrățe... te va săruta pe tine

Și vă ve-ți uita durerea suferită!... Nu se poate!...

Multe ți-am cerut Madonă, uită-le, Te rog, pe toate,

Numa-acuma mă ascultă!...

— Raffaella ești nedreaptă;

Sau de vină sunt eu dacă, cât ce m-a văzut îndată
M'a iubit?... Eu nu-s de vină... și nici el!... O, cine poate
Inimei să-i porunciască?... Ea ne spune câte-toate,
Și noi îmbătați de farmec, de iubire-o ascultăm...
O, nu fii răsbunătoare!... Aid' și tu să ne rugăm
Pentru el!...

— Eu pentru Pietro,... ca să scape dela moarte,
Eu să mă rog... înșelata... Eu cea mai rea dintre toate?
Hah, în veci!... Să nu mai vadă soare, lună, mii de stele...
Peștii să-i mănânce carnea!... O, pe-aceia să-i înșele
Cum mă-a înșelat pe mine!... Da!... Blăstămul meu îl are
Și să-l aibă și acela, care-i duce lui scăpare! —
Nunciata!... Ce?... Frumoasă rugăciune?..

— O, Marie,

Maică sfântă iartă-o!... Doamne, ce grăește ea nu știe...
Vin'o-'ncoace Raffaellă!... Ingenunche lângă mine...
Raffaellă!... Vino dragă!... M'oi ruga și pentru tine
Cu evlavia cea mai sfântă!... Și Madona nu ne trece
Cu vederea răgăciunea!... —

Iar lui Pietro, dacă vine

Îi voi spune toate... toate... Iar te va iubi pe tine,
De aude că vieța i-ai redat-o numai tu
Prin a tale rugăminte... Raffaella vină!...

— Nu!...

— Nu l'ai iubit nici odată Raffaellă... Inșă bine,
Eu promit că dacă Pietro, iar se va-ndrăgi de tine
O să-abzic pe veci de dânsul... eu mă simt destul ferice
Dacă l'oi vedea-'n vieța... Raffaella!... Voi abzice!...
— Nu mă rog!...

Il văd cum piere... se cufundă tot mai tare...

Peste dânsul valuri repezi se aruncă... El dispăre...
Nu-l auzi, Anunciata, cum mă strigă el pe nume...
Raffaellă... Raffaellă... Nu-l mai văd... grozave spume
Il acopere cu totul... Pietro!... Pietro!...

* * *

Valuri repezi peste paluri se aruncă, se îndeasă.

Urlă marea în mânia, urlă 'n furie nebună,
Și potop din ceriuri pică, nuorii pe pământ se lasă...
Se adună!

In capela de'l Tersatto două fete 'ncet se 'nchină,
Pentru Pietro de pe mare, ca să scape de furtună...
Nunciata plânge... plânge, — Raffaella lin suspină...
E nebună!

III.

E liniște și mii de stale
Lucesc, ceriu-abia-i sânin.
Și vântul printre floricele
Adie-adie, ca un suspin.

Și marea lină e tăcută...
Abia se mișcă val de val...
Abia s'-observă cum sărută
Corabia de lângă mal.

Cătră capelă, 'n sus pe munte
Se urcă trist, cu pași grăbiți,
Urmați de cete mici, dar multe,
Cei așteptați, cei mult doriți.

Au voturi grele ce-s făcute,
In ceasuri triste de nevoi:
Ca Maica sfântă să le-ajute,
Și să-i conducă înapoi.

Sunt patru înși scăpați de moarte
Pietro 'ntre ei cel mai tăcut,
In suflet veșnic o să poarte
Cuvântul sfânt, votul făcut.

Grăbiți pășesc cătră altare
Să-și depună votul lor, —
Cuprinși sunt toți de supărare,
Cu toți își pierd vre-un dulce dor!

In urmă Pietro mai rămâne
Să-și spună votul său făcut,
O mână pe altar și-o pune
Și 'ncepe lin dar rezolut:

„O, Madonă de-'l Tersatto, Maica Domnului, Fecioară,
„Slavă și închinăciune i-Ți aduce robul Tău, —
„O, primește promisiunea, carea Ți-am făcut-o Ție
„Ca prinos pentru scăpare... Să mă-audă Dumnezeu.

„Și-acum văd cum valuri repezi, peste valuri se ridică
„Lumea noastră-i jucărie pentru groaznicul destin,
„Ce ne-amenință cu moartea cea mai crudă, cea mai rece,
„Și cuprins de frica morții, viața-mi Ție Ți-o închin:

„O, Madonă de-'l Tersatto, dacă-mi dai ajutorare,
„Pentru maica mea bătrână, de-mi redai vieța mea,
„Nunciata-i pentru mine cea mai dragă 'n astă lume...
„Da prinos pentru vieță, eu abzic pe veci de ea!...

„O, Madonă de-'l Tersatto, Maica Domnului, Fecioară,
„Slavă și închinăciune i-Ți aduce robul Tău;
„O, primește promisiunea, care Ți-am făcut-o Ție!
„Ca prinos pentru vieță!... Să mă-asculte Dumnezeu!...

* * *

Un țipet trist străbate din umbră la mulțime,
Bătrâni, bărbați și tineri acolo se adună...
E Nunciata moartă — și strâns la piept ea ține
O altă jertfă-a vieții, Raffaella — *nebună!*

Emil D. Măcelariu.

SENTINELA.

Paloșul regal era învăluit într'o ceață
groasă, umedă. Puțina lumină ce răsbătea
în noapte prin ferestrele perdelate se îneca
în negura întunecoasă. Din lăuntru se auzeau
în răstâmpuri când se deschidea câte o ușă,
frânturi de vorbe gălăgioase, de risete, de
multă veselie. Apoi iar tăcere adâncă, numai
niște acorduri noi de pian picurau par'că
din niște depărtări mari-mari în liniștea
noptii: un vals ce era la modă în acest
saison. Prin curte treceau argați grăbiți cu
fel și fel de treburi. Iar jos la poarta curții
încunjurată cu ziduri uriașe se auzeau pașii
cadențați ai sentinelei, un băiat înalt, spătos,
cu trup de uriaș. Umbla în sus și în jos
numărându-și pașii dela un stâlp a porții,
unde se oprea drept, făcea stânga împrejur
până la celalalt și iarăși înapoi. Din când
în când stătea împlântat și privea înspre
palat, apoi pleca iarăși în pași măsurați.

Ceața se îngroșă din ce în ce, încât și-se
părea, că ai pute-o tăia cu cuțitul. În juru-i
întunecet beznă. Dar mai mare întunecet se
cobori în această seară în sufletul bietului
soldat.

Așa îl scormonea ceva la inimă un
simțământ curios, un fel de năcaz amestecat
cu ciudă. Și avea drept băiatul să fie năcăjit.
Căci, vedeți, de doi ani împliniți, slujește el
pe regele, cu cinste și cu omenie, și în doi
ani de zile n'a mai fost pe acasă, în satul
lui. A gândit el acuma, că doar-doar s'or
îndura domnii și-l vor lăsa acasă cel
puțin pe sântele sărbători, să le petreacă
împeună cu părinții săi, cu mamă-sa slăbită
de năcazuri, cu tatăl său albit de zile negre,
căci știe Dumnezeu, de le este oare scrisă
mai ajungă celalalt Crăciun... S'a dus la că-
pitan și a cerut slobozenie pe trei zile — și
n'a căpătat. Când a spus totău ce vrea,

capitanul s'a încrunțat întâiu la el, apoi l'a
bătut pe umeri și i-a zis: „Mă, Petre Mo-
rariu, ascultă! Sunt sărbători, vor fi mari
părăzi la curte, avem lipsă de feciori nu
tufe, coalea cum ești tu. Ai înțeles?”

„Trăiți, die căpitan, am înțeles — a
răspuns el și a rămas. Și iată că l'au pus
chiar în astă seară, în seara de Crăciun,
la post.

Începuse încet să ningă. Niște firicele
mărunte de zăpadă, cum ar cerne cineva
cu ciurul, îi cădeau pe vârful tare al chi-
piului, a căror zgomot producea o și mai
mare gălăgie în capul lui Petrea Morariu.
Sus la palat cineva ridică o perdea dela
fereastră: un znop de raze lunecă în întu-
necet; apoi se deschise fereastra repede,
împinsă parcă de valul de veselie ce izbucni
prin'nsa. Petrea Morariu întoarsă ochii
într'acolo. Fereastra se închise iar tot atât
de repede și perdeaua căzu greoaie.

Ce veselie e acolo — își gândi Petrea. Și ce veselie va fi acum și în satul lui. Cum clocote întreg satul de colinzile copiilor, de fluierul ficiilor cu steaua. Câtă bucurie încapă în această seară și în cel din urmă bordeiaș. Dar la ei acasă? Oare ce fac la ei acum pe vremea asta? Fi-va și acolo vre-un strop de bucurie. Parcă vede pe mamă-sa ghemuită lângă vatră, cu gândul departe la Petrea al ei. Și tatăl său, cu cotul pe masă, cu ochii privind în gol — și asta tot din pricina lui, că el e departe, și doar numai pe el îl mai au în lume acești doi bătrâni buni. Poate și la ei ninge acum. Parcă vede brazii verzi cu crengile încărcate de zăpadă, ca și când ar fi niște ființe cărunțite înainte de vreme. Brazii frați cu el, unde și-a bălăcit el toată copilăria lui, unde...

Din palat se auzi un glas de flaută cântând o romanță duiosă. Petrea Morariu ascultă o clipă, apoi își țesu mai dedarte mreja gândurilor sale, în care i-se svârcolea sufletul ca un pește. Se gândea la munții cu pădurea deasă, pe care de atâtea ori o făcea să se înfioare de doina legănată în fluierul lui. Fără veste își întinse mâna în spre șoldul stâng, unde avea obiceiul pe vremuri a-și ținea fluierul, dar un zângănit de metal — sabia lui — îi aduse aminte că e soldat. Își continuă deci calea cu capul plecat, cu pașii mulcomi dela un stâlp la celalalt și înapoi. Deodată să opri. Un gând îl făcu să-i treacă niște fiori reci din creștet până în tălpi. Dar oare să fugă... să-și părăsească postul, să plece, acolo, departe... acasă.

Ispita ținu numai cât ai scăpăra odată din amnar, apoi plecă iarăși, izbind pământul cu picioarele, de gândea, că vrea să treacă prin el, și la fiecare pas zicea îndesat:

— Nu, nu, nu!

Cum? Să fugă el, care și-a făcut totdeauna datoria cum se cade, el care era prețuit de mai mari și iubit de camarazi. El? — Nu, nu, nu! Își aducea bine aminte de jurământul făcut ca recrut: „prin foc și prin apă, pentru patrie și rege“. Nu, nu, și și iar nu! Își aducea deslușit aminte de vorbele colonelului, ce le rostise cu prilejul jurământului: „Soldați! Brațele voastre susțin țara și tronul. Voi sunteți aleșii neamului și spaima dușmanului. Să nu părăsiți niciodată acest steag, sub care a-ți jurat. Și dacă în șirul dușmanului ai zări pe tatăl tău, — ținteuște și trage. Întâi e patria și tronul — apoi tata și mama. Iar când vei sta sentinelă și s'ar apropia de tine însuși fratele tău, și nu va spune lozinca — ținteuște și trage. Întâi e patria și tronul — apoi fratele și sora“.

Își aduce aminte, câtă însuflețire au strigat atunci eu toții:

— Trăiască patria, trăiască regele!

Din palat se auzi încet undulând prin întunerecul nopții imnul regal. Și Petrea Morariu îl asculta pierdut.

* * *

Deodată i-se păru, că aude pe lângă zid niște pași scârțâind prin zăpadă. Se uită într'acolo, dar nu văzu nimic. Credea, că s'a înșelat. Dar nu, scârțâitul pașilor se auzi acum și mai aproape. Petrea Morariu își adună tot sufletul în ochi își încrunță sprâncenele și cu mare greu desluși în noaptea o formă de om, ce se apropia spre el. Își apucă repede arma și strigă:

— Stai! — Lozinca!

Dar omul nici habar n'avea, se apropia de el.

— Stai! Cine ești? strigă Petru din nou.

Nimic. Nici un răspuns. Pașii se auziau tot mai aproape, omul se apropia. Acum era numai de vre-o zece pași, dar în întunecul nopții și în umbra groasă a zidului nu puteai desluși nici cum e, nici că e: bărbat sau femeie.

— Stai, că pușcă! strigă Petrea a treia oară și când văzu că străinul nu se oprește, puse arma la ochi, ținti și trase. O flacără puternică răni întunericul nopții, se auzi o detunătură grozavă — și omul căzu moale la pământ, iar Petrea sta cu arma fumegătoare în mână, buimăcit.

La tunetul de pușcă întreagă straja sări la arme, Locotenentul de inspecție se repezi la Petrea și întrebă pripit:

— Ce-i, ce a fost?

Petrea își prezentă arma ce fumegă încă, apoi zise:

— Trăiți dle locotenent, un om. I-am strigat de trei ori. N'a stat. Am țintit și am tras. Așa era porunca.

Locotenentul aprinse un lemnuș și cercetă pe cel căzut.

— Un țaran; se pare că trăește înă — zise bombănind mai mult pentru sine. Apoi strigă:

— Să vină doi să-l ducă la spital.

Doi feciori se apropiară repede îl ridicară și-l duseră.

Petrea Morariu se uită lung, pierdut în urma lor, oftă, își făcu o cruce largă și-și continuă calea cu pași măsurati — dela un stâlp al porții până la celalalt.

* * *

Dimineața se întoarse la casarmă. Cămarazii, cari auziseră de celea întâmplăte, îl primiră pe Petrea cu simțăminte deosebite. Unul îi lauda curajul, altul zicea că: „De, porunca e poruncă, dar tot nu trebuia să o faci, doar nici o vieță de om nu e chiar nimica“. Alții iar îl priveau cu un fel de milă: „Ba să te forească Dzeu, mai vere. să nu ajungi într'un așa hal, căci zău nu știu ce te-ai face și tu“.

Petrea Morariu nu zicea nimic, ci se uita așa numai la ei, apoi se trânti pe pat frânt de oboseală sau de chinul ce-i storcea sufletul. Când văzuse cămarazii, că Petrea nu-i bagă în seamă, îl lăsară în pace.

Deodată el tresări, se sculă repede și plecă la spital. Voia cu ori-ce preț se vadă rănitul. Cu mare greu îi lăsară înăuntru și-l conduseră la un pat coperit cu un văl alb. Grijitorul ridică coperitoarea pe pat zăcea un țaran cu părul cărunt, cu ochii sticliți; iar pe peptu-i gol în partea stângă se vedea o rană neagră vineție, numai cât ai pune degetul, dar tocmai de ajuns ca printrânsa se iasă un suflet omenesc. Țaranul murise încă în vremea transportării la spital. Petrea Morariu se uită țintă la aseastă rană. Apoi simți u fior prin întreg trupul. Picioarele îi slăbiră dela încheieturi, începu se tremure și omul acesta uriaș căzu frânt în genunchi cu brațele întinse peste trupul rece al mortului. Umerii lui lași se cutremurau de plânsul înăbușit.

În liniștea de mormânt ce stăpânea spitalul în acest moment, răzbătu un dangăt prelung de clopot, ca venind din depărtări

necuprinse. Și în vibrările arămii se deslușă un cântec, cântarea adusă din ceriu ce se cobora, lin și dulce ca o rouă: „Mărire întru cei de sus lui Dzeu și pe pământ pace, între oameni bună învoire...“

Simion Gocan.

Se pleacă soarele...

Pustiul cește ' jurul meu
Și suflul morții-eterne
Îl simt mereu de-asupra mea
Nimicul cum și-l cerne.

Și-a vecinicii adânc mister
Gândirea îmi frământă
Născutu-ne-am pentru mormânt
Trăind fără nici o țintă?

Căci noi pământul mamă-avem
Ce fiii își mănâncă,
Ce zi de zi înghite mii
Și nu-i ajunge încă.

Din tot ce-odată am visat:
Vieță, fericire
Să fie 'n ziua de apoi
Eterna nimicire?

De unde viu și unde merg
E vecinica 'ntrebare,
De mă 'nsotește pas de pas,
Un cântec de 'ngropare...

De unde vin, acolo merg,
Un tainic glas îmi spune,
Căci vieții — lumii cel ce-o dă
Acela capăt pune.

Prin poarta morții trec la El,
La împăratul mare:
Se pleacă soarele spre-apus
Și apunând răsare!

Nieu Fluier.

Isidor Ieșan: Secta paterenă în Balcani și în Dacia-Traiană împreună cu istoria Balcanului până la ocuparea lui definitivă prin Osmani.

(Dare de seamă).

Istoriografia și filologia românească au ajuns să fie azi, multămită cercetărilor specialiștilor noștri, adevărată știință. Ne putem mândri cu o mulțime de rezultate pozitive, temeinice, obținute cu multă muncă și pregătire științifică și trecute prin sita criticii nemiloase, imparțiale. Ne-am pus deci bază unei culturi științifice solide, care respinge orice diletantism. Azi nu se mai poate debuta cu naivități. Cu atât mai stridente sunt deci produsele literare, cari nu corespund pretențiilor ridicate și ne reamintesc vremile de pie memorie, când toată lumea să simțea datoră să scrie românește, numai ca să fie scris.

Am citit cartea dlui Ieșan în nădejdea, că — după cum spune și Dsa în prefață —

voiu afla rezultate nouă și o rectificare a multor date greșite debitate de alți istorici, cu deosebire slavi. N'am aflat însă ce-am așteptat, căci tot ce comunică DSA ca date istorice, e cunoscut din lucrările de până acum ale istoricilor români și streini.

I.

În cap. I. a părții întâie din voluminoasa DSale scriere face istoricul Bosnei și Hertegovinei dela începutul lor până la ocuparea definitivă prin Turci. Operele consultate sunt ale lui Klaić, Iukić, Miklošić, Iizeček, etc.; dintre cele românești amintește ici celea pe ale lui Sbiera, Iorga, Hașdeu.

Bosnia în timpurile vechi a fost o parte a Illyriei. Cu provincia romană s'a ținut mai întâiu de Panonia, sub Augustus de Dalmația. Locuitorii străvechi au fost Iliri, din cari se cunosc două seminții: Ardiaei și Antariații. Părerea cu Bessii, dela cari ar veni și numele Bosnia. După cum susține dl Ieșan: azi e abandonată. Pe timpul migrațiunii popoarelor țara aceasta fu cercetată de tot felul de neamuri. Până în secolul al XIV-lea, Bosnia locuită în mare parte de Slavi sau de Iliri slavizați, fu supusă când Sârbilor, când Croaților și dimpreună cu Croația atârna de regii maghiari. În 1376 sub banul Tvartko se proclamă regat independent. În 1389, după bătălia de pe Câmpul Mierlei, în urma multelor neînțelegeri pentru tron, își pierde iarăși independența, devenind tributară Turcilor, cari o cuceriră mai întâiu în 1401. Domnia acestora însă fu întreruptă de regii sârbi, cari o luară iarăși în stăpânire, până când în anul 1463 fu cerită stabil de Mohamed al II-lea și încorporată imperiului otoman.

În capitolul al II—IV-lea tractează istoria imperiului întâiu și al doilea româno-bulgar și influența acestuia asupra Românilor. Aci a pus la contribuție pe Iizeček, Sbiera, Iorga, Xenopol, etc. Se poate face comparația pagină de pagină. Din motivul acesta cred de prisos, ca și la celelalte capitole, a da în rezumat conținutul, fiind bine cunoscute publicului românesc din scrierile amintite. Încât privește chestia influenței imperiului româno-bulgar asupra Românilor ajunge la aceleași rezultate, ca și Cernăianu în: „Biserica și Românismul“, pe care-l și citează în multe locuri și care probabil i-a și sugerat unele vederi. Influența acestui imperiu — ne spune — a fost nefastă pentru Români. Ortodoxismul a adus străinismul și corupția, ne-a ținut pe loc, încâtușindu-ne mintea și gândirea. Orice progres, orice înaintare a fost paralizată. Urmările dezastuoase i-se resimt și astăzi. Aduce exemple din istoria și viața actuală a Românilor pentru învederarea faptului acestuia, dintre cari însă multe n'au a face cu ortodoxia.

În capitolul al V-lea tot pe baza izvoarelor amintite arată existența și însemnătatea elementului românesc în peninsula balcanică în evul de mijloc. Arată pe Români ca un factor hotărâtor, ca elementul de ordine și cel mai cult din Balcani, de cari s'a temut și Bizanțul.

În capitolul al VI-lea face o ieremiadă întreagă. Se plânge, că poporul român totdeauna a fost sclavul străinului, robul mîntării lucrurilor străine, totdeauna lipsit de simțul demnității și conștiinții naționale.

În tot cursul vremilor a fost ca o „oaie bună de muls.“ Românul a trăit numai pentru alții; el a lătit literatura slavona în detrimentul celei a sale, el a dat bărbați geniali neamurilor dușmane lui, a ajutat la ridicarea și prosperarea altor popoare: Bulgari, Greci, Austrieci, Ruși, cu un cuvânt a făcut bine tuturor pe pielea și spre paguba sa.

În partea a II-a vorbește despre originea sectei paterene, lățirea ei în Balcani și despre literatura bogomilă. Izvoarele, din cari reproduce, sunt Racki, Golubinski, Iizeček, Schmidt, Sbiera, Hașdeu, etc.

Bogomilismul a fost o sectă eretică născută din maniheism, care s'a început în Persia și s'a lătit în secolul IX. în Armenia sub numele de panicianism. Numele de bogomilism l-ar fi căpătat dela preotul bulgar Bogomil. Leagănul bogomilismului a fost Macedonia, de unde s'a lătit peste toată peninsula balcanică, apoi în Italia și sudul Franței sub numele de Catari, Patereni (fiindcă recunoșteau numai pe Tatăl din sf. Treime), în Spania și Germania. Locul de mîntuire principal a fost Bosnia. Bogomilii credeau, că Dumnezeu a avut doi fii: pe unul mai mare, Satanail, care s'a răscolat în contra tatălui său și a devenit elementul cel rău; și pe unul mai mic, Mihail, pe care îl identifică cu Hristos. Satanail în urma căderii sale a zidit pământul și întreagă natura văzută. Sufletul omului e dela Dumnezeu, iar corpul dela Satanail. Predominarea corpului asupra sufletului, adică alui Satanail asupra lui Dumnezeu a durat până la întruparea arhanghelului Mihail sub numele de Hristos. Afară de Tatăl nostru, pe care îl țineam în mare onoare, ei respingeau celelalte rugăciuni creștine, înlocuindu-le prin ale lor proprii. Nesocotiau liturgia și sărbătorile ortodoxe, dar postiau Lunia, Miercurea și Vineria. Condamnau tot ce place corpului. (Vezi: Sbiera Contribuții, etc. v. I. pag. 342; Enciclopedia română X. I. p. 520).

Efectele influenței bogomilice la Români se cunosc în expresiunea mai pronunțată a cultului pentru apostolul Paul, în obiceiul de a posti Lunia, Miercurea și Vineria și în număroasele cărți populare de origine bogomilică: Visul Maicii Domnului, Epistolia Domnului nostru Isus Hristos, Legenda Duminicii, Cărți de visuri, rugăciuni de scoaterea dracilor, etc. (V. Hașdeu: „Cuvinte din bătrâni“ t. II). Alouția: „oameni buni“, încă să fie o urmă de bogomilism.

II.

Cum am amintit la început, în întreaga scriere nu ni-se dă nici un rezultat nou. Volumul dlui Ieșan este așa zicând un „Flickwerk“, expune — parte reproducând, parte rezumând operele scriitorilor amintiți — istoria Bosniei și a sectei paterene în legătură cu istoria Balcanului. Părerile, cari ar fi sau pretind a fi originale, sunt sau imprumutate sau apoi naivități, cari la cea mai mică suflare a criticii se spulberă în vânt.

DSA acuză de șovinism și falsificare a adevărului pe Iizeček, ca să cadă și DSA la rândul său în același păcat. A pornit dela teza, că în Balcanii Români au fost în preponderanță, deci Românii trebuie să fi fost toți stăpânitorii, comandanții, scriitorii, ori

de ce neam vor fi fost. Din premise greșite numai concluzie greșită putea să iasă. Numele persoanelor străine de neamul nostru, cari la istorici renumiți ai noștri, cum e Iorga, Xenopol, au fost păstrate neatînse, Ieșan le intervertește și le stâlcește, numai să apară românești. Ioan de Ryl e Ioan de Reul, Boris (Borilă la Sbiera) e Florilă; Stanimachos—Sămănac; Uroș—Ursu; Frunzin—Frunzin; Lalașahin devine Salașahin, etc. Va fi botezat de sigur și Iizeček din nou pe oameni, dar nu chiar pe toți.

Tot așa, ba poate și mai rău stăm cu etimologiile. Poate să se convingă însuș dl Ieșan despre incorectitatea etimologiilor DSale, dacă va judeca mai cu sânge rece, neînțehântat cu dorul de a romaniza totul și va căuta părerile filologilor versați ai noștri, cari fac filologie din o chemare specială a lor pentru aceasta și nu din distracție, din jocul cu vorbele. Azi e ridicol a spune, că măgura e mare gora, când la Tiktin putea afla, că e înrudit cu alban Maguljă, probabil de aceeași origine cu paleoslavul Mogyła, (din care avem movilă), neogr. μαγυλον; că Kljuc nu e slavul klucz (vezi Erich Berneker: Slavisches Etymolog. Wörterbuch, p. 526), ci cuvânt roman, resp. român ciuo, claustrum; că proroc e din lat. prorocho; că amanet e din franc. amulette și nu neogr. ἀμανέτ, din turc. emânet ș. a.

Dear ceea ce face greoaie, ba poate chiar obositoare cetirea opului dlui Ieșan e limba românească greșită, ceea ce altcum se poate atribui faptului, că DSA a trăit izolat de Români, a petrecut în Bosnia. La folosirea articolului greșește aproape consecvent, ex. „Organizațiunea politică ale acestora“; „putere al stareșinei“; „părți integrante ai împărăției lor“; „prejudeciile învechite a occidentalilor“; „modul aranjării ale acestor bogății“; „studiului a istoriei“.

Întrebuințază greșit numărul, ex. „ce dor i-au adus“; „locuian un popor“, „aceste seminții a aparținut“. — Tot așa prepozițiile: „a rezistat prin 4 ani“; „căpătase dispreț și greață asupra celor existente“; „pentru cari fapte sunt capabile“; „antagonism unul cătră altul“; — Are apoi cuvinte și fraze alcătuite greșit, ex. „afirmațiile aduse cu mare elan înainte în opul său“; zace vre-o 600 de metri înalt peste nivelul apei“; „tot așa puțin știm noi ori deveniseră“; „referitiv“; „cercetare diminuțioasă“; „cernară“; „evolul“; „dovedește ... crașant“, etc.

Întreg opul geme de citații grecești și latinești greșite, așa încât numai cu multă trudă poți afla înțelesul lor. Ori se publică citațiile corect, ori altcum n'au nici un rost, sunt numai umplutură neînțeleasă.

Impresia generală îmi este deci, că autorul nu ne-a dat nimic nou, ci a reproduș și tradus din scriitori cunoscuți; părerile originale sunt șubrede, spuse la întâmplare, fără argumentație. Singurul merit e că a adunat la un loc materialul, care altcum îl ași răsfrat în deosebite cărți și a tradus în parte pe Iizeček.

Vasile Bichigean,
prof. gimn.